«Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!»

Энгсиэли

2013 сыл
Бэс ыйын
1 күнэ
Субуота
№ 75-76 (10848)

1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ

Нам улууһун хаһыата

1996, 2005, 2009 сылларга «Сыл бастыҥ хаһыата»

Саҥарбат буолуохха сатаммат

КӨЛӨҺҮННЭРИН ЫТТАР СИЭБИТТЭР

Ыам ыйын 24 күнүгэр редакциябытыгар Нам с. Колхознай уулуссаҕа олорор, элбэх иитэр оҕолоох М.П. Сивцева диэн ийэ эрийдэ. Кинилэр үс саастаах бороскуларын тыа саҕатыгар ыттар тутан сиэбиттэрин бэркэ кэлэйэн, ытамньыйан кэпсээтэ. Аймаммыт киһи саҥатын халтай истэн эрэ кэбиһиэхпит дуо - тиийдибит. Колхознай уулусса түгэҕэр дьиэлэр саҥатыктар, ыаллар тып-тап курдук туттан олороллор. Олбуордара, тутуулара уурбут-туппут курдуктар, быһата, бары да хаһаайыстыбалаах, сөбүгэр кыахтаах дьон. Арай, ардахтаах күн буолан уулусса суола бырыы да бадараан. Ыт-кус да дэлэй.

Тиийдибит, Матрена Прокопьевна кыһыйбыт-абарбыт киһи быһыытынан барытын тоҕо тэбээтэ. Онно иһиттэххэ маннык. Ыам ыйын 4 күнүгэр үстээх бороскулара дьиэтигэр кэлбэтэх. Тута Намынан, Аппаанынан сылдьан көрдөөбүттэр да булбатахтар. Ити курдук көрдүү сыряттахтарына ыам ыйын 23 күнүгэр Аппааны радиотыгар, сытар миэстэтин ыйан туран, сүөһү өлүгүн туһунан иһитиннэрбиттэр. Баран көрбүттэрэ (дьиэлэриттэн тэйиччитэ суох) кинилэр бороскулара эбит. Ыттар кэбийбиттэрэ ырааппыт, чугас ыалларын ыттара кэлэ-бара «үссэнэ» сылдьаллар. Сүтүктээх сүүс айыылаах диилляринии Сивцевтэр чугас эргин олорор ыаллар ыттарын буруйдууллар. Буруйдууллара да оруннаах. Сорох-сорохтор 2-3 ыттаахтар, ыттарын киһилии иппэттэр, баайбаттар. Оннооҕор былырыын күһүн Колосовтар диэн ыалларын кыһыл өгнөөх, улахан бульдог ыттара бороскуларыгар түһэн икки буутун тырыта тыыппыт. Ону хата, Сивцевтэр бэйэлэрэ сүүрэн тахсан быыһаабыттар. Ол үрдүнэн ыт билигин да баайыллыбат эбит. Оннооҕор далга турар сүөһүлэрин, уйаҕа турар сибиинньэлэрин, куурусса-ларын ыттар сиэри уга-уокка түһэрэллэр. Былырыын куоскаларын Ильин диэн ыалларын ыта хаһаайыттара көрөн турдахтарына олбуордарын иһиттэн тутан ылбыт уонна олбуоругар илдьэн «сиэбит». Ити курдук ыттар сүөһүлэрин эккирэтэ сылдьаллар, оттон хаһаайыттар билиммэттэр, «харахпытынан көрбөтөхпүт» диилляр. Буолумуна, оннооҕор телевизорга көстөр биэриилэргэ ыттар киһини өлөрдөхтөрүнэ, хаһаайыннара ыттарын көмүскэһэн айахтара кытаран олорор буолар...

Чугас ыалларыгар тахса сыряттыбыт. Олбуор таһыгар хаһаайын И. көрүстэ. Сүтүктээх киһи: «Ыккын тоҕо баайбаккын?» диэбитигэр, «мин куруук баайабын, киэһээ эрэ босхолуубун» диэтэ. Ити курдук бэйэбэйэлэрин кытта тыл бырахсан аҕыстылар. Түмүккэ И. ытын аһыйан «ытым туох эмит буолуо да сэрэн, сууттаһыам», - диэн мордьооттоот олбуорун аанын «лип» гына саптан кэбистэ. Оттон бу дьиҥнээх сүтүктээх киһи ханна тугу гыныан билиминэ, кыһыытын-абатын кытта таах туран хаалла. Маннык түбэлтэҕэ түбэспиттэр аҕыйаҕа суохтар. Соторутааҕыта ыттар саҥа төрөөбүт ньирэйи сиэбиттэрин туһунан иһиллибитэ.

Оҕолор барахсаттар бэйэлэрэ көрөн-истэн улаатыннарбыт кыылларын олус аһыйбыттар. Көмүс көлөһүннэрэ таах сиргэ тохтон, ыт аһылыга буолбута хомолтолоох. Дьиэлээхтэр иннин-кэннин быһаарсар инниттэн ветеринарнай управлениеттэн ыйыппыттар. Аны ветеринарнай управлениеттан страховкалаах эрэ сүөһүгэ акт оҥороллорун туһунан хоруйдаабыттар. Оттон Нам улууһугар баар страховщиктарга, сүөһүлэрин страховкалатаары гыннахтарына, «сүөһүгэ страховка оҥоһуллубат» диилляр үһү. Итинтэн сиэттэрэн Сивцевтэргэ уонна маннык хабааннаах түгэннэргэ түбэспит сүөһү иитэр ыалларга олус элбэх боппуруос үөскүүр. Ыттарга хонтуруол күүһүрүөн наада. Биирдиилээн ыаллар ыттарын атын, туора дьоҥҥо мэһэйдээбэт гына иитиэхтээхтэр. Кистэл буолбатах, ыттарын киэһээ босхолуур хаһаайыттар үгүстэр. Дьиҥинэн, ыт ханнык баҕарар түгэҥҥэ босхолонор да буоллаҕына, хаһаайынын кытта быаҕа сылдьыахтаах. Онтон маннык түгэннэргэ сүөһү иитэр дьону киһи аһынар. Сарсыардаттан үрүҥ харахтарын өрө көрбөккө сүөһүлэрин кытта бодьуустаһан баран, ытыс соттон хаалаллара кыһыылаах. Бу ыаллар барахсаттар сүөһү-ас иитиитинэн кыһыннары, сайыннары дьарыктаммыттара таах хаалтай хаалларыа. Аны күһүн идэһэ оҥостон кыстыкка бэлэмнэниэхпит диэбиттэрэ баара... Билигин судаарыстыба үрдүнэн сүөһү ахсаанын элбэтии сорук турар. Биирдиилээн дьон иитэхтэринэ эрэ бу кыһалҕа быһаарыллар. Оттон ол соругу толоро сатыыр дьоммутугар ыттартан көмүскэл суоҕун курдук суох.

М. ПЕТРОВА

СР Журналистарын союһун 18-с конференцията

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ТАЛЫЛЫННА

Ыам ыйын 28 күнүгэр Дьокуускай куорат Бэчээт дьиэтигэр СР Журналистарын 18-с уочарата суох конференция ыытылынна. Конференцияҕа 101 делегат талыллыбыттан 99-һа кэлбит. Манна даҕатан эттэххэ олунньу 28 күнүгэр 17-с конференцияҕа председатели тала сатаабыппыт кыаллыбатаҕа, онон председатель Г.А. Бочкарева эбээһинэһи толороччунан үлэлээн кэллэ. Бу сырыыга талар сорук туруоруллубута. Конференцияҕа РФ Журналистарын союһун секретара В.В. Балдицын кыттыыны ылла. Мунньаҕы СР бэчээт уонна телевидениенэн, радионан биэрии департаменын салайааччытын бастакы солбуйааччы Н.А. Молчанов салайан ыытта. Мунньахха Нам улууһуттан РФ Журналистарын союһун чилиэннэрэ, ыам ыйын 14 күнүгэр улууска буолбут мунньахха делегатынан талыллыбыт «Энгсиэли» хаһыат редактора В.Г. Касьянов, Нам улууһун Журналистарын союһун председателэ В.Н. Рыкунова, «Ленскэй нэһилиэк» МТ депутаттарын сэбиэтин председателэ К.А. Олесов кыттыыны ылылар. В.Г. Касьянов счетнай комиссияҕа үлэлээтэ.

СР Журналистарын союһун председателэ Г.А. Бочкарева 5 сыл устата ыытыллыбыт үлэни отчуоттаата. Отчуоттан иһиттэххэ бу кэм устата үгүс үлэ ыытыллыбыт. Үлэ сүрүннээн журналистары түмүүгэ, кинилэргэ ыарахан кэмнэригэр көмөлөһөргө туһаайыллыбыт, араас элбэх тэрээһин буолбут. Бу туһунан отчуот сүнньүнэн тыл эппит дьон тоһоҕолоон бэлиэтээтилэр.

Конференция сүрүн боппуруоһунан саҥа председатели иккистээн талыы буолла. Председатель дуоһунаһыгар эмиэ ааспыт конференцияҕа курдук икки кандидатура туруорулунна: билигин үлэлии олорор Г.А. Бочкарева уонна «Якутия» хаһыат редакция» ААО генеральнай директорын 1 солбуйааччы А.И. Ноев. Куоластааһыны кистэлэҥ оҥоруохха диэн этии киирбитин журналистар биир санаанан өйөөн, куоластааһын кистэлэҥ буолла. Устаап быһыытынан делегаттар куоластарын үс гыммыт иккитин ылбыт киһи председатель буолуохтаах. Бастаан бу быраабылаанан куоластаан көрдүбүт. Онуоха Г.А. Бочкарева 60, А.И. Ноев 38 куолаһы ыланнар үс гыммыт иккитэ кыаллыбата. Быһаарсан баран Устаапка «55 %-ны ылбыт киһи председатель буолар» диэн уларытыы киллэрилиннэ. Онон иккистээн куоластаатыбыт. Түмүккэ Галина Алексеевна 59,72% куолаһы ылан СР Журналистарын союһун председателинэн талылынна.

Ааспыт мунньахха журналистар союзтарын бырабылыанньатыгар 17 киһи талыллыбыта. Бырабылыанньаҕа «Энгсиэли» хаһыат редактора В.Г. Касьянов киллэриллибитэ. Маны таһынан РФ Журналистарын союһун съеһигэр 11 киһи делегатынан талыллыбыта.

В. РЫКУНОВА

ТУОХ? ХАННА? ХАҺАН?

Киин балыыһа сонуннарыттан

Ааспыт нэдиэлэҕэ диспансеризация программатыгар олоҕуран куораттан тахсан көһө сылдьар аппараатынан маммографияҕа 101, ФЛГ-га 60 киһини босхо түһэрдилэр. Манна 1 Хомустаах, Хамаҕатта, Нам олохтоохторо хабылыннылар.

Туоһулуур – сыыппара!
Ааспыт нэдиэлэ устата:
поликлиникаҕа приемҥа сырыттылар — **1702** ыарыһах;
«Суһал көмөҕө» — **140** ыҥырыы киирдэ;
родильнай отделениеҕа — **6** оҕо (**2** уол, **4** кыыс) күн сирин көрдө;
хирургическай отделениеҕа — **7** (**5** былааннаммыт + **2** суһал) операция оҥоһулунна.

Диспансеризацияны барыыга былааннаммыт 1104 киһиттэн 618-һа баран бүтэрдилэр.

Улахан дьоннорго МСЭК-тын 42 ыарыһах толору аастылар.

Ыам ыйын 29 күнүттэн Хатырыкка лор, стоматолог, кардиолог, инфекционист быраастар уонна офтальмолог сиэстэрэтэ олохтоохтору көрүүлэрэ саҕаланна.

М.Е. ТРАПЕЗНИКОВА

Үтүө дьыала

ХАРЧЫ САЛГЫЫ ХОМУЛЛАР

Нам сэлиэнньэтигэр Культура Дыбарыаһа тутуллуутугар үп хомуура салгыы бара турар. Муус устар 2 күнүгэр буолбут марафонтан уу харчынан 133500 солк. счекка киирбит буоллаҕына, ыам ыйын 27 күнүнэн 427681 солк. 74 харчы буолла. Бу кэнники күннэргэ 13 тэрилтэ киллэрбитинэн таҕыста. Ол курдук үөрэх управлениета 32391 солк, З.П. Винокуров аат. ОИО – 39056 солк., Нам спортивнай оскуолата – 20694 солк., С. Омоллоон аат. СР ГО уонна Б театр – 50000 солк., «Намгазстрой» – 23000 солк., МКУ «Служба единого заказчика» – 10045.37 солк., П. Сивцев аат. НИЭМ – 25978.78 солк., «Россельхозбаан» – 4500 солк., «Нам улууһа» МТ дьаһалтата – 75516.59 солк., кадастр уонна картография государственнай регистрациятын федеральнай сулууспатын управлениета – 4500 солк.

Улахан махталбытын дуоһаларынан, ис сүрэхтэриттэн тутууну өйүүр, өйдүүр дьоммутугар тиэрдэбит. Культура Дыбарыаһа барыбыт ыра санаатын толорон Нам сэлиэнньэтин М.К. Аммосов болуоссатыгар тутуллан дьэндэйэн тахсыа диэн эрэлбит күнтэн күн улаатар. Дьоммут-сэргэбит түмсүүлээхтэрин өссө да бигэргэтиэхтэрэ, хомуллуохтаах 3 мөл. үп хомуллуо диэн бүк эрэллээхпит. Улахан тэрилтэлэр: «Намкоммунтеплоэнерго», доруобуйа харыстабыла, нэһилиэктэр дьаһалталара, «Сахатранснефтегаз», Н. Рыкунов аат. библиотечнай ситим, А. Шестаков аат. КК, сэлиэнньэбит маҕаһыыннара, Намнааҕы педколледж, ис дьыала отдела, предпринимателлэр, нэһилиэктэрдээҕи культура тэрилтэлэрэ, «Сахателеком», почта, харчыгытын уга охсоргут наада.

В. РЫКУНОВА

Халаан уута - 2013

2013 СЫЛЛААҐЫ ХАЛААН УУТА: ӨРҮҺҮЙҮҮ УОННА ЧӨЛГӨ ТҮҺЭРИИ

Бу күннэргэ өрөспүүбүлүкэҕэ сааскы халаан уута таһаарбыт алдьаныытын-кээһэниитин туоратыыга уонна эмсэҕэлээбит дьоҥҥо көмөҥү тэрийиигэ далааһыннаах үлэ ыытыллар. Дьөгүөр Барыыһап үлэһиттэрин: «Көмө хас биирдии эмсэҕэлээбит киһиэхэ тиийиэхтээх», - диэн сэрэттэ.

Туох, хайдах буолла?

2013 с. ыам ыйын 11 к. Өлүөхүмэ, Өлүөнэ өрүстэргэ уу таһыма үрдээн уонна Троицкай, 1-гы Нөөрүктээйи нэһилиэктэр ууга бараннар, СР бэрэсидьиэнин Ыйааҕынан Өлүөхүмэ улууһугар ыксаллаах быһыы-майгы биллэриллибитэ. Салгыы ыам ыйын 15 к. СР бэрэсидьиэнин Ыйааҕынан Дьокуускай куорат, Орто Халыма, Нам уонна Уус-Алдан улуустарыгар ыксаллаах быһыы-майгы биллэриллибитэ.

Ыам ыйын 11 к. 17 к. диэри Өлүөхүмэ, Нам, Уус-Алдан, Чурапчы, Орто Халыма оройуоннарын уонна Дьокуускай куорат нэһилиэктэрэ ууга барбыттара. Халаан уута 14 нэһилиэнньэлээх пууну хапта, 1192 олорор дьиэ тимирдэ, 4.778 киһи эмсэҕэлээтэ. 15 оҕо саадын, 7 хочуолунайы, 5 оскуоланы, нефтебазаны уонна атын объектары ылла. Маны таһынан массыына суоллара уонна электрическэй уот ситимнэрэ эмсэҕэлээтилэр.

Төрүөт туһунан

Өрүстэр уулара хааларыттан үксүгэр үчүгэйдик өйдөммөт уонна эрдэттэн сабаҕаламмат төрүөттэринэн эмискэ өрө анньан тахсаллар. Учуонайдар араас гипотезаны этэллэр, ол иһигэр глобальнай сылыйыыттан, ирбэт тоҥ ууллуутуттан уонна сир аннынааҕы уулар тахсыыларыттан эҥин диэн.

Ол эрээри СР Бырабыыталыстыбата гидрометеорологтар билгэлээһиннэригэр уонна дьиҥ суолталаах чахчыларга олоҕурарын ордорор. Муус туруутун усулуобуйалара, күһүн сирбуор сиигириитэ, кыһын устата төһө хаар түспүтэ курдуктарга.

Быйыл кыһын хаар аҕыйахтык түһэн, тымныы буолан муус халыҥаан муус устарыгар харыыны таһаарар усулуобуйа үөскээбитэ. Балаһыанньаны муус устар бүтүүтүгэр – ыам ыйын саҕаланыытыгар сылаас күннэр тураннар, Өлүөнэ мууһа 7 күнүнэн эрдэ эстибитэ уустугурдубута. Маны сэргэ быйылгы сааскы кэм уратылара – муус халҕаһата улахана, өрүс эстиитин түгэнигэр уу таһыма кырата, хаар уутун аҕыйаҕа эмиэ быһаарыылаах буоллулар.

Бэлэмнэнии хайдах барбытай?

Халааҥҥа анаан тутуллубут даамбалар Ленскэйи, Өлүөхүмэни, Дьокуускайы уонна Витим бөһүөлэги көмүскээтилэр. Мууһу кэбирэтии үлэтэ 14 улууска, уопсайа 638 га иэннээх 71 учаастакка ыытылынна. Итини таһынан взрывчатка 120 тонна саппааһа, 112 мөл. солк. республика материальнай-техническэй саппааһын резервэтэ, 57 мөл. кэрингэ солк. муниципальнай тэриллиилэр резервэлэрэ, итиэннэ 400 мөл. солк. СР Бырабыыталыстыбатын үпкэ резервэтэ тэрилиннэ.

Тахсыан сөптөөх ыксаллаах быһыыны-майгыны туоратыыга күүс уонна сириэстибэ анал бөлөҕө тэриллибитэ. Уопсайа 13.224 киһи уонна 2.884 тиэхиньикэ, ол иһигэр 23 авиационнай тиэхиньикэ мобилизацияламмыта. Халаан уута хайа нэһилиэнньэлээх пууннары ылыан сөптөөҕүн билгэлээһиҥҥэ олоҕуран 15 тыһ. киһини батарар 146 эвакопууннар тэриллибиттэрэ. Сылгы уонна ынах сүөһүү быстах кэмҥэ тутар сирдэр, онно от, бурдук саппааһа бэлэмнэммитэ.

Өрүһүйүү

Өрүһүйүү систиэмэтэ урукаттан чуолкай, чочуллуулаах. Уустук балаһыанньа үөскээбит нэһилиэнньэлээх пууннар үрдүлэринэн дьону көһөрөргө уонна өрүһүйэр-көрдүүр үлэлэри ыытарга ананан вертолеттар көппүттэрэ. Муниципалитеттар баһылыктара дьону сэрэтиигэ уонна дьону, итиэннэ сүөһүү көһөрүүгэ миэрэлэри ылыммыттара. Хаалбыт дьону быыһыыр уонна ууга барбыт дьиэлэртэн уоруу тахсыбатын туһугар Ис дьыала министиэристибэтин үлэһиттэрин кытта катердарынан уонна мотуордаах оҥочолорунан патруллааһын тэриллибитэ. Ону тэҥэ нэһилиэнньэни быстах кэмҥэ олохсутуллубут сирдэргэ олох-дьаһах усулуобуйатын тэрийии үлэтэ ыытыллыбыта.

Ыксаллаах быһыыга-майгыга министиэристибэ Ми-26 улахан уйуктаах бөртөлүөтэ тоннанан взрывчатканы Орто Халыма улууһугар илдьибитэ, «Капитан Бородкин» ледокол Өлүөхүмэ улууһун Кыыллаах уонна 1-гы Нөөрүктээйи бөһүөлэктэрин оройуоннарыгар Өлүөнэ муус хонууларын үлтүрүппүтэ.

Саахалы туоратар уонна өрүһүйэр үлэни ыытыыга ууга барбыт нэһилиэнньэлээх пууннар олохтоохторугар 5,3 тонна ас-үөл уонна аан бастакынан ирдэнэр табаар – куруппа араада, саахар, туус, кэнсиэрбэ, мокоруон, килиэп, иһэр уу, сылаас таҥас-сап, утуйар таҥас, итиэннэ автономнай генераторлар уонна балаккалар түҥэтиллибиттэрэ. Манна эбии 5 тонна бензин уонна дизель уматыга бэриллибитэ.

Бүгүн туох үлэ ыытыллар?

Сааскы халаан уутун муҥутуур таһыма хайыы-үйэ түһэ оҕуста. Ол гынан баран эмсэҕэлээбит дьоҥҥо көмө үлэтэ саҥардыы кыаҕын ылан эрэр. Муниципалитеттар төһө киһи, олорор дьиэ, олох-дьаһах объектара эмсэҕэлээбиттэрин чопчулаан бүтэрэн эрэллэр. Ууттан эмсэҕэлээбит дьиэни-уоту техническэй өттүнэн чинчийии уонна төһө тутуу матырыйаала ирдэнэрин ааҕыы ыытыллар. Дьиэлэрэ улаханнык эмсэҕэлээбит, онон чөлүгэр түһэрэр кыаллыбат түгэнигэр, оннук дьоҥҥо олорор дьиэни атыылаһарга судаарыстыбаннай сертификаттар туттарыллыахтара.

Эмсэҕэлээбит нэһилиэнньэни аһынан-үөлүнэн уонна аан бастакынан ирдэнэр табаардарынан хааччыйыы салҕанар. Ыам ыйын 20 күннээҕи туругунан ууга барбыт нэһилиэнньэлээх пууннар олохтоохторугар 13,3 тонна араас бородууктаны уонна малы-салы түҥэттилэр. Итини сэргэ 17,5 тонна бензини уонна сэлээркэни биэрдилэр.

Саха өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата, эмиэ ааспыт сылларга курдук, эмсэҕэлээбиттэргэ биирдэ бэриллэр материальнай уонна үп өттүнэн көмөҥү оҥорорго уонна кыаммат дьон чааһынай дьиэлэрин чөлүгэр түһэрэргэ көмөлөһөргө былаанныыр. Үп-харчы тыа хаһаайыстыбатыгар тахсыбыт хоромньуну уонна халаан уута алдьаппыт массыына суолларын чөлүгэр түһэриигэ көрүлүннэ. Уопсастыба эмиэ туора туран хаалбата. Холобура, Саха өрөспүүбүлүкэтин Бэрэсидьиэнин уонна Бырабыыталыстыбатын дьаһалтатын профсоюһа үлэһиттэрин ортотугар халаан уутуттан эмсэҕэлээбит дьоҥҥо харчынан көмөҥү хомуйууну биллэрдэ. Оттон өрөспүүбүлүкэ бырабыыталыстыбата нэһилиэннэҥ олоҕо куттала суох буолуутун хааччыйар судаарыстыбаннай кэмитиэккэ алдьархайга түбэспит биир дойдулаахтарыгар көмөлөһүөн баҕалаахтарга анал счет арыйда.

Сергей МУКСУНОВ

Сааскы халаан уутуттан эмсэҕэлээбит дьоҥҥо көмөҥү оҥорууга баан харчыны угар реквизиттэрэ:

Тутааччы:

УФК по РС(Я) (Государственный комитет по обеспечению безопасности жизнедеятельности населения Республики Саха (Якутия)

ИНН 1435252238

КПП 143501001

р/с 40101810100000010002 л/с 041621160080

в ГРКЦ НБ Республика Саха (Якутия) Банк России г. Якутск

БИК 049805001

КБК 91120702000020000180

ОКАТО 98401000000

Бэйэни салайыныы – инники дьылҕабыт

РОМАН КОЛОДЕЗНИКОВ: «СИРИ СӨПКӨ ТУҺАНЫАХХА»

(ИНТЕРВЬЮ)

Сир туһунан боппуруос былыр-былыргыттан сытыытык турар. Сиргэ дураһыйыы улахан судаарыстыбаттан саҕалаан биирдиилээн дьоҥҥо биллэ-көстө улаатан иһэр. Улахан сэриилэр урут да, билигин да сири былдьаһыыттан сылтаан буолуталыыллар.

Уулаах-хаардаах сири сөбүгэр оҥостон табатык туһаннахха биир улахан тутаах баайбыт буолар. Биһиги саха норуота киэҥ сиринэн тайаан сытар сирдээх буолан, биһиги диэки сир былдьаһыгын тыына ама курдук диэххэ сөп. Онон «этиҥ этэ илигинэ» эрдэттэн кэскиллээхтик дьаһанарга дьулуһуохтаахпыт. Чугастыы Наммыт улууһун ылан көрдөххө, уһаайба сирэ улууспут киинигэр гаас, уот ситимэ төһө чугаһыттан көрөн 250 – 450 тыһыынча солкуобайга диэри халбаҥныыр. Онтон 1-2 сыллааҕыта 80- 200 тыһ. солкуобай этэ. Ити курдук аҕыйах кэм иһигэр уһаайба, дьиэ сыаната хас да бүк үрдүү турар. Төһө да киэҥ айылҕалаах сиргэ олордорбут уһаайба сирэ тиийбэт курдук балаһыанньата үөскүүр.

Сирдэниэн, сири хаһаайыстыбаҕа туһаныан баҕалаахтар сыллата эбиллэн иһэллэр. Ол иһин сир сокуоннарын, сири туһаныы, докумуоннаһан ылыы туһунан «Нам улууһа» МТ КУМИ уопуттаах салайааччытын Роман Константинович Колодезниковы көрсөн сэһэргэстим.

-Роман Константинович, үлэҥ сыалын-соругун туһунан кылгастык кэпсээ эрэ.

- 11.02.2013 с. МКУ КУМИ «Нам улууһа» диэн саҥа тэрилтэ тэриллибитэ. Бу иннинэ дьаһалта иһинэн үлэ ыытыллар этэ. Билигин тэрилтэ иһигэр 19 землеустроитель баар. Биһиги үлэбит сүрүн хайысхатынан нэһилиэнньэҕэ, тэрилтэлэргэ сир биэриитин, түҥэтиитин оҥоруу, сир учаастактарын учуоттааһын, хонтуруоллааһын буолар. Сири арендаҕа ылыы хайысхата олоххо киириитигэр үлэлэһэбит. РФ, СР «Сир кодексата» диэн сокуоннарыгар олоҕуран үлэ-хамнас ыытыллар. Маны таһынан «Нам улууһа» МТ устаабын уонна балаһыанньаларын тутуһабыт. Ити сокуоннартан атыннык көрөн уларытарбыт хайдах да сатаммат.

- Нам улууһун сирэ-уота хайдах тайаан сытарый?

- Сирбит-уоппут барыта холбоон 1186980 га иэннээх. Мантан категорияларынан ылан көрдөххө, нэһилиэктэр сирдэрэ 7241, тыа хаһаайыстыбатыгар анаммыт сир – 51053 га, ойуур иэнэ 931106 га, уубут иэнэ 60459 га.

- Сыл аайы сир сокуоннара уларыйан-тэлэрийэн иһэллэр, ити балаһыанньаны кылгатан билиһиннэриэҥ дуо?

- Нэһилиэнньэ сиргэ наадыйара сылтан сыл элбээн иһэр. Сокуонунан олохтоммут анал бириэмэлэр баран иһэллэр. Сир туһунан сокуоннар эмиэ уларыйан иһэллэр. Дьон билигин даҕаны уруккунан саныыр. Үлэлэһэр саамай сүрүн сокуоннарбытынан сир документтэрин оҥорторуу буолар. Холобур, дьон сирдэригэр бахылык дьаһала эбэтэр межевой былааннаах буолаллар. Бу документтэрнэн кинилэр сири бас билэр курдук сананаллар. Ол олох сыыһа. Бахылык дьаһала тахсар, итиэннэ межевой былаан, кадастровай паспорт оҥоһуллубутун кэннэ тута регистрационнай сулууспаҕа сири бас билэллэрин туһунан туоһу кумааҕы ылыахтаахтар. Дьэ, ол эрэ кэннэ сирдээхпин диэн киһи сананыахтаах. Хомойуох иһин ситэтэ суох документтаах дьон олус элбэхтэр, онтон сылтаан араас моһоллор үөскүүллэр. Өскөтүн икки сыл иһигэр регистрациялламатахтарына, сирдэригэр иккистээн межевой былаан, кадастровай паспорт оҥорторуллар. Эбэтэр сир РФ «Сир туһунан» сокуоннарыгар олоҕуран сир былдьаныан сөп.

- Биирдиилээн киһи, ыал дьиэ тутталларыгар уһаайба хайдах ылыахтарын сөбүй?

- Бастатан туран, биирдиилээн чааһынай дьон, атыылаһалларын туһунан эппэтэххэ, дьиэ туттаары гынар түгэннэригэр олорор сирдэрин дьаһалталарыттан уһаайба туһунан ыйыталаһаллар. Уһаайба баар буоллаҕына, межевой былаан, кадастровай паспорт оҥорторон баран КУМИ-га кэлэллэр. Уһаайба аукционҥа барбатаҕына биһиги хаһыакка биллэрии таһаарабыт, ол кэнниттэн биир ыйынан дьаһал уонна аренда дуогабарын бэлэмнээн биэрэбит. Дуогабары тута регистрациялыыллар, онтон дьиэ тутталлар, итиэннэ дьиэлэрин эмиэ регистрациялаталлар. Дьиэ документа барыта оҥоһуллубутун кэннэ сири атыылаһан ылар бырааптаахтар (сыанатын туһунан эттэххэ үксүгэр 5 тыһыынчаттан үөһээ тахсыбат). Улууспут киинигэр бу этиллибит оҥоһуллара ыараханнык түһэр. Онтон сири аренда аҕыстыбатын ылыахтаахтар. Оттон нэһилиэктэргэ сир ылар кэбэҕэс. Уһаайба ыларгытыгар хайаан да билиэххитин наада, баҕар аннынан гаас турбата сытара буолуо, үрдүгүтүнэн үрдүк вольтаах уот ситимэ аһара буолуо. Оччотугар бу маннык түбэлтэҕэ дьиэ туттар көҥүллэммэт.

Өссө биири нэһилиэгим дьонугар сүбэлиэм этэ. Сир арендатын мунньубакка сыл аайы кэмигэр төлүүргүтүгэр. Квитанциялары нэһилиэк землеустроителиттэн ылаҕыт. Аренда төлөммөтөҕүнэ сир былдьаныан сөп, оннук түгэннэр тахсаллар.

- Сиргэ аукцион хайдах быһыылаахтык барарый? Төһө киһи ылла, хайдах туһаннылар?

- Улууспутугар сири аукционҥа туруоруу 2010 с. саҕаламмыта. 2010 -13 сс. диэри аукционнар улуус киинигэр эрэ ыытыллыбыттара. Уопсайа 50-чэ киһи аукцион көмөтүнэн сир ылбыта. Саамай мунутуур сыана 160 тыһыынча солкуобайга тэҥнэспитэ, онтон үксүлэрэ 45-60 тыһыынча эрэ солкуобайга сирдэммиттэрэ. Ким төһө элбэх сууманы эппит ол кыайар. Бу сылтан улуус атын нэһилиэктэригэр сир аукционун ыытар былааннаахпыт. Аукционтан дьон куттанымыан наада. Сорох аукционнарга хаһыакка, официальнай интернет ситимигэр биллэрии таһаарбыппыт үрдүнэн дьоннор кыттыбатахтара, учаастактар хаалан хаалбыттара. Аукцион үчүгэйэ диэн арендата суох тута бэйэ бас билиитигэр барар. Биллэрин курдук, аукционҥа ылбыт сирдэрин атыылыыр, бэлэхтиир, таах туруорар, уопсайынан туугу баҕарбыттарынан дьаһанар бырааптаахтар.

- Тыа сирин сайыннарыы чэрчитинэн баанынай хаһаайыстыбалар сир ылалларыгар, хаҥаталларыгар туох үлэ ыытылларый?

- Баанынай хаһаайыстыбалар 2001 с. диэри ылбыт сирдэрин, бас билиигэ эбэтэр арендаҕа ылар эбээһинэстээхтэр. Онтон ол кэнниттэн ылбыт сирдэрин арендаҕа ылаллар. Онон тэриллиилээх хаһаайыстыбалар сири туһанар буоллахтарына, барыта аренда дуогабарынан барар. Тыа сирин сайыннарыы чэрчитинэн кэлиҥҥи сылларга «Сахагипрозем» диэн республикатааҕы тэрилтэ 86 учаастакка босхо межевание ыыппыта. Манна үксэ Нам улууһун хаһаайыстыбалара тиксибиттэрэ. Билигин СР тыатын хаһаайыстыбатын министерствота «Сир документаларын оҥорторууга ыыппыт ороскуоту сабыы» диэн сиргэ анаммыт программата үлэлиир.

- Үһүстээн оҕоломмут уонна онтон элбэх оҕолоох дьиэ кэргэҥҥэ уһаайба хайдах бэриллэрий? Нэһилиэктэртэн киин сиргэ сир ылыан баҕалаахтар олус элбэхтэр, хайдах быһыылаахтык ылыахтарын сөбүй?

- 2013 с. СР «Сир кодексатыгар» уларыйыы киирэн, үс уонна онтон элбэх оҕоломмут ыаллар улуус иһигэр ханнык баҕарар талбыт нэһилиэктэригэр сайабылыанньа биэриэхтэрин сөп. Бу сокуонунан улуус үрдүнэн 700 сайабылыанньа киирдэ. Онтон 350 сайабылыанньа Нам селотугар. Нэһилиэктэринэн үлэ бара турар, элбэх оҕолоохтору компактнай тутууларынан хабаллар. Саамай кыһалҕалаах «Ленскэй нэһилиэк» МТ буолар. Билэргит курдук, селобут кыраныыссата туолан турар, барыларыгар миэстэ булан биэрэр кыах суох. Ол гынан баран кыһалҕаны быһаарар туһуттан чугастааҕы нэһилиэктэргэ сир биэрэргэ былаанныыбыт. Маны таһынан тыа хаһаайыстыбатыгар тутуллар сирдэри категориятын көһөрөн, документаларын уларытан олорор уһаайбаҕа көһөрөн түҥэтиэхпит.

- Роман Константинович, түмүккэ тугу этиэҥ этэй?

- Сирбитин сөпкө туһаныахха, документаны оҥорторууну тиһэҕэр тиэрдиэххэ. Араас сир туһунан ыарырҕатар боппуруостаргытын биһиги тэрилтэбитигэр киирэн сүбэлэтиэххитинамалатыахха сөп. Эбэтэр билсэр телефоҥҥут: 41-676

Кэпсэттэ М. ПЕТРОВА

Бэс ыйын 1 күнэ – Оҕо көмүскэлин күнэ

КЫРАЧААННАР ДЬОҺУН СИТИҺИИЛЭРЭ

1-кы Хомустаах – Нам улууһун биир улахан нэһилиэгэ. Сыллата улаатан, тупсан-киэркэйэн иһэр, дьоно-сэргэтэ элбээн, инники олоҕу түстүүр. Дьон ахсаана элбиир биир сүрүн көрдөрүүтэ - оҕо-аймах эбиллиитэ буолар.

Кэнники сылларга оскуолаҕа оҕо ахсаана аҕыйаабытын туһунан үгүс кэпсэтии барар этэ, оттон быйыл 1-гы кылааска 20-н быдан тахса оҕо үөрэнэ киирээри детсадка бэлэмнэнии группатыгар үөрэнэн бүтэн эрэллэр. Кинилэр - хайы-үйэ улахан дьон – элбэххэ үөрэннилэр: режими таба туһанарга, бэйэни көрүнэргэ, бэйэ-бэйэни кытта сатаан алтыһарга, хоһоон аҕарга, ырыа ыллыырга, үҥкүүлүүргэ, уруһуйдуурга, конструкторынан, пластилинынан оҥоһуктары оҥоророго, о.д.а. дьарыктарга: аҕар, суруйар, суоттуур маҥнайгы түһүмэхтэрин аастылар. Тугу сатаабыттарын дьоһуннук туттан элбэх дьон иннигэр күрэхтэргэ, конкурстарга, концертарга көмүскүүр буоллулар. Ол курдук, бэлэмнэнии группатын быйылгы сыллааҕы ситиһиилэрэ: 1) «Полярная звезда - 2013» улуустааҕы көрүүгэ «Эстрадный вокал» номинацияҕа «Үрүйэчээн» коллектив 1-кы степеннээх лауреат (сал. Колесова М.П.), оттон региональнай конкурска 3-с степеннээх лауреат; 2) Е.Д. Софронова, Н.А. Николаева салайааччылардаах үҥкүү коллектива 5-с региональнай «Полярная звезда - 2013» конкурска «Эстрадный танец» номинацияҕа 1-кы степеннээх дипломант буоллулар. 3) быйыл дьиэ кэргэнинэн күрэхтэһиилэргэ үчүгэй ситиһиилэр бааллар: Ульяна Николаевна, Александр Николаевич, Дима Казановтар улуустааҕы «Сонор» оонньууга 3 миэстэ, Евдокия Николаевна, Юрий Александрович Николаевтар «Сонор» оонньуу атрибуттарын көрүү конкурсугар 3 миэстэ, иитиллээччи Дима Казанов «Сонорго» 1 миэстэ буоллулар; 4) биирдиилээн күрэхтэһиилэргэ: дуобакка соҕуруу КМО-ҕа иитиллээччилэр ортолоругар Ким Охлопков (сал. Баишева Нь.М.) 1 миэстэни, оттон республикатааҕы фестивальга 4 миэстэни ылла. Сертификатынан наҕараадаланна; соҕуруу КМО-ҕа «Умница», «Быстрый ответ», «За графический диктант» диэн номинациялары улуустааҕы математика быраахынныыгар уонна метаолимпиадаҕа 1 миэстэни Күннэй Табунанова ылла; Е.Д. Софронова, Н.А. Николаева салайааччылаах үҥкүү группата «Полярная звезда» конкурска 1-кы степеннээх лауреат аатын чиэстээхтик көмүскээтилэр, «Төрөөбүт төрүт дорҕоон» улуустааҕы фольклор фестивалыгар «Модун Эр Соҕотох» олоҥхоттон туруоран бэлэмнэнии группаларын ортолоругар кыайыылааҕынан таҕыстылар (сал. Григорьева М.С.).

Дьэ, ити курдук оҕолорбут детсад бары үлэһиттэрин үөрэтиилэринэн, төрөппүттэр кыһамнааннарынан улахан дьон буолан, үөрүү, ситиһии, кыайыы аргыстанан аны аҕыйах хонугунан тапталлаах детсадтарын аанын сабан, оскуола боруогун атыллыыр кэмнэрин долгуйа күүтэллэр. Оттон төрөппүттэр детсад бары үлэһиттэригэр барҕа баһаам махтал тылларын этэбит, кэнэҕэски да өттүгэр кырачаннарга уҕарыйбатын. Оҕолорбут «Спасибо воспитателям за ласку и тепло. Нам было с вами рядышком и в хмурый день светло!», «Детсадпытын ахтыахпыт, кэлэн, көстөн аахыахпыт, «4-кэ», «5-кэ» үөрэниэхпит, дьоһун дьоннор буолуохпут», - диэн махтанан, бигэ тылларын биэрэн, тапталлаах детсадтарыттан сотору арахсаары, эмиэ да долгуйа, эмиэ да үөрэ сылдьаллар.

Елена НЕУСТРОЕВА,
педагогическай үлэ ветерана,
Нам улууһун, 1-кы Хомустаах нэһилиэгин Ытык киһитэ

Дьиэ кэргэн – иитии кыһата

ДЬИЭ КЭРГЭН КҮНҮН КӨРСӨ

Ыам ыйын 15 күнэ – Дьиэ кэргэн аан дойдутааҕы күнүн чэрчитинэн нэһилиэкпитигэр араас мероприятиелар буолан аастылар.

Ол курдук, ыам ыйын 13 күнүгэр «Спортивнай кылаас» күрэхтэһии буолан ааста. 1-6 кылаастартан ийэ, аҕа уонна икки оҕо хамаанда туруордулар. Биэс көрүҥнээх күрэх түмүгүнэн 1 бөлөххө (1-3) 1 миэстэни 2 кылаас (В.Г., А.В. Бандеровтар, уолаттара Антон, Андрей Колесовтар), 2 миэстэни 3 кылаас (Т.В. Захарова, К.А. Попов, Женя Захаров, Рома Слепцов), 3 миэстэни 1 кылаас (Г.И. Попов, Т.А. Колодезникова, Наташа Колодезникова, Алик Попов), 2 бөлөххө (4-6 кылаастарга) 1 миэстэни 4 кылаас (Е.Н., А.А. Протопоповтар, Ариан Мордосов, Вова Павлов), 2 миэстэни 6 кылаас (С.Ю. Охлопков, П.И. Иванова, Лана Нелунова, Эрик Макаров), 3 миэстэни 5 кылаас (Г.П., Р.А. Марковтар, уоллара Алеша, Миша Егоров) хамаандалара ыллылар.

Ыам ыйын 21 күнүгэр Е.С. Сивцев – Таллан Бүрэ аатынан орто оскуолаҕа, Дьиэ кэргэн аан дойдутааҕы күнүн көрсө, «Ыал – дьол уйата» диэн ааттаах тематическай биэчэр буолан ааста. Биэчэр маҥнайгы чааһыгар дьиэ кэргэттэр бэйэлэрин сөбүлүүр дьарыктарын, дьиэ кэргэн туһунан буклеттарын быыстапкалаабыттарын билиһиннэрдилэр. Биһиги дьиэ кэргэттэрбит, бары да дэгиттэр, араас интэриэһинэй дьарыктаахтарын, талааннаахтарын, фантазиялаахтарын бу быыстапкаҕа көрөн сөхтүбүт. Ол курдук, ким эрэ вышивкалыыр, ким эрэ иистэнэр, араас значоктары, бабочкалары, былыргы тэриллэри мунньар, уо.д.а. дьарыктаахтар эбит.

Дьоро киэһэ иккис чааһыгар олохтоох модельнай библиотека кинигэни аҕыыга өй-санаа уостубат наадыйыытын үөскэтэр, аҕыыы культуратын үрдэтэр, дьиэ кэргэнинээн аҕыыыны көҕүлүүр сыаллаах «Аҕар дьиэ-кэргэн» күрэҕи ыытта. Күрэххэ 4-5 кылаас дьиэ кэргэттэрэ кытыннылар. Барыта 3 түһүмэхтээх күрэххэ дьиэ кэргэттэр дьиэтээҕи библиотекаларын, тугу сөбүлээн аҕалларын кэпсээтилэр, тест толордулар, бэриллибит тылларынан кэпсээн, хоһоон айан күрэхтэстилэр. Күрэх түмүгүнэн «Аҕар дьиэ-кэргэн» үрдүк аатын Замятиннар, 2 миэстэни Павловтар, Егоровтар дьиэ кэргэттэрэ ыллылар. Кыайыылаахтарга кинигэ маҕаһыыныттан сертификат туттарылынна, бары кыттыбыт дьиэ кэргэттэр кыттыбыттарын туоһулуур сертификаттарынан бэлиэтэннилэр.

Валентина КОЛЕСОВА,
Бөтүҥ

АҔЫЙАХ ТЫЛ МИННЬИГЭС

Ыам ыйын 20 күнүгэр Хатыҥ Арыы нэһилиэгэр «Дьиэ кэргэн – олох төрдө», «Тыа сирин дьиэ кэргэнэ» анал ааттаах фотоконкурс ыытылынна. Кыттааччылар бириистээх миэстэлэргэ тигистилэр: 1 миэстэни тыа сирин дьиэ кэргэнин олоҕун көрдөрөн Марфа Егоровна, Валерий Васильевич Павловтар, дьиэ кэргэнинээн үлэ, сынньалаҥ тематикатыгар түһэрэн Варвара Дмитриевна, Роман Романович Слепцовтар ыллылар, 2 миэстэҕэ айылҕа кэрэ көстүүтүн сынньалаҥнарын түһэрэн Бурнашева Нинель Афанасьевна уонна Алексеева Алевтина Афанасьевна, 3 миэстэҕэ «Дьиэ кэргэн – олох төрдө» темаҕа утум салҕанарын көрдөрөр урукку уонна билиҥҥи кэм хаартыскаларын туруоран Попова Екатерина Ивановна таҕыстылар. Сыллата нэһилиэккэ араас хабааннаах, интэриэһинэй темалаах маннык күрэхтэр ыытыллаллар. Салгыы кэрэни-үтүөнү объективка түһэрэн киэҥ арааҕа таһаарааччы элбиэҕэ диэн эрэнэбит.

Н.Д. СИВЦЕВА

Ой дуораана

БАНКЕТ – ТӨРӨППҮТТЭР ИККИ АРДЫЛАРЫГАР КУОТАЛАҺЫЫ

Мин ыам ыйын 22 күнүгэр З.А. Тихонова «Банкет түбүгэ» диэн ыстатыйаны аҕаан баран бэйэм санаабын хаһыат нөҥүө үллэстиэхпин баҕарабын.

Мин отутча сыл Нам 1 №-дээх орто оскуолатыгар оҕону иитиигэ үлэлээн кэлбит учууталбын, баһаатайбын. Бэйэм түөрт үлэһит оҕолордоох ийэ, алта сиэннэрдээх эбээ буолабын. Оскуоланы бүтэрэр выпускниктар бүтэһик чуораннарын, банкеттарын ыыппыт, кыттыспыт буоламмын күүтүүлээҕин, долгутуулааҕын эт хааммынан, сүрэхпинэн билэбин.

Мин оҕолорум оскуоланы бүтэрэллэригэр банкеттарыгар биир да харчыны ороскуоттаабатаҕым. Оҕолорум банкеттарыгар бэйэлэрэ үлэлээн харчы мунньуммуттара. Улахан кыыһым оскуоланы 1985 сыллаахха бүтэрэр сылыгар кылаас салайааччыта Яна Егоровна Корякина (Старостина) сааскы каникулга Хатырыкка оҕолорун илдьэн дояркалары солбуйтарбыта. Үлэлээбит хамнастарыгар оскуолаҕа техсредство атыылаһан бэлэхтээбиттэрэ. Ордубут харчыларыгар бастакы учууталларыгар сэмэй бэлэх туттарбыттара, астарыгар барбыта. Уолум сайын аайы хамнастаммытын мунньан испитим. Орто кыыһым бүтэрэригэр оскуолаҕа техүлэһит тиийбэтинэн, кылааһынан оскуола муостатын сууйаллара. Хамнастарын мунньан банкеттарын онон ыыппыттара. Мин ороскуотум: выпускнойга кэтэр ырбаахыларын тикпитим.

Оттон билигин тугуй?

Төрөппүттэр бэйэ-бэйэлэрин икки ардыларыгар куоталаһар курдуктар. Ким төһө сыаналаах былааччыйаны ылан кыыһын киэргэтэрин, кылаас салайааччытыгар хайа кылаас төһө сыаналаах бэлэҕи оҥорорун тула кэпсэтии буолар. Бэл оннооҕор оҕото төрдүс кылааһы бүтэрэригэр улахан ороскуоттаах банкет оҥороллоро кистэл буолбатах. Ол түмүгэр кыаммат, элбэх оҕолоох, соҕотох үлэһиттээх ыал ити ороскуоту уйуммата биллэн турар. Сороҕор, кистэл буолбатах, бүтэһик выпускнойга кэлбэттэр, кыттыбаттар.

Сэбиэскэй былаас сылыгар үлэлээбит учууталлар төрөппүттэн сыаналаах «бэрик» ылбатах дьоммут. Биһиги баҕабыт - оскуоланы бүтэрбит оҕолорбут анал орто, үрдүк үөрэҕи бүтэрэн, үчүгэй, убаастанар, идэлэрин сөбүлээн, ону баһылаан, үлэһит буолан тахсалларыгар.

Хайа кылаас выпуһа бэйэтин кылаас салайааччытыгар тугу бэлэхтиирин, оскуолаҕа төһө суумаҕа техсредство атыылаһарын, астарыгар төһөнү ороскуоттуулларын, банкет кэнниттэн оҕолоро ханна күүлэйдээн дуу, Ленанан уста дуу баралларын туһунан ол тула хас да чаастаах кэпсэтии барар. Төрөппүттэн төһө сууманы көрдүүлләригэр мөккүөр буолар. Уон биир сыл устата төрөппүт оскуолаҕа, кылааска, өрөмүөҥҥэ диэн ааттаан, дьахтар күнүгэр, учуутал күнүгэр подарок оҥорорго төһөлөөх суумаҕа ороскуотурарын аҕаан сиппэккин. Өскө оҕоҥ спорткка, үөрэххэ ситиһиилээх, республиканскай олимпиадаларга, куоталаһыыларга кыттар буоллаҕына, барар-кэлэр, аһыыр ороскуотун төрөппүт уйунар.

Баҕар бу ыстатыйаны аҕаан баран оскуола администрацията, учууталлар мин этиибин сөбүлээбэттэрэ буолуо. «Итини барытын төрөппүт комитета, туһааннаах комиссия быһаарар», – диэн этиэхтэрэ. Буоллун. Ол гынан баран, кылаас салайааччыта да, төрөппүт комитета да өттүттэн туттунуу, салайыы, быһаарыы, сүбэлээһин диэн баар буолуохтаах. Төрөппүт оҕото үөрэххэ киирдэҕинэ бу оҕо айанныырыгар, бастакы бириэмэҕэ үөрэнэр, олорор сиргэр төһөнү ороскуоттууругар, таҥаһа-саба төһө буоларын оҕотун кытта олорон кэпсэтэн, сүбэлэһэн, аҕаансуоттаан көрөрө наада.

Төрөппүт санаатыгар оҕотун выпускнойа биирдэ эрэ буолар диир. Оттон мин аҕыыбынан: оскуоланы бүтэрэр, специалист буолан тахсар выпуһа, үлэһит буолан кэргэннэнэр, оҕолонор, сиэннэнэр.

Онон мин сүбэм: 1) оҕо оскуоланы бүтэрэр выпуһугар 2-3 сыл инниттэн бэлэмнэнэн, оҕоҕо үлэ булан харчы аахсарыгар көмөлөһүөххэ. «Үлэ суох, хантан булабыт», - диэххэ. Көрдөөтөөхө, толкуйдаатахха үлэ көстөр. Дьиэ өрөмүөнүгэр, дьиэ ис-тас үлэтигэр, кыраасканнаах-ааһыныгар бэйэ кыра да буоллар хамнастыыра наада дии саныыбын; 2) выпускной кылаастар кыттыһан оскуолаҕа биир техсредствоны дуу, харчынан дуу биэриэххэ; 3) учууталга махтанан сыаналаах бэлэҕи оҥоруман. Эһиги ис сүрэхтэн этэр махтал тылгыт кинилэргэ ордук тиийиэ; 4) кыыс оҕоҕо наһаа сыаналаах ырбаахы дуу, көстүүм дуу ылбыккыт, бу таҥаһын өссө ханна, хаһан кэтиэн сөптөөҕүн сүбэлэһиҥ, санааҕытын үллэстиҥ; 5) оскуоланы бүтэрбит сыллара өйдөрүгэр-санааларыгар иҥэн, оҕолоругар, сиэннэригэр киэн туттан кэпсиилларин курдук оҥоруҥ. Оҕолоргут выпускнойдара хайдах барарын кинилэри кытта сүбэлэһиҥ, былааннаан. Ити оҕоҕут бүтэрэр выпуһа, төрөппүт киэнэ буолбатах, төрөппүт эрэ былааннаабатын. Мин ыстатыйабын аҕаан хас биирдии төрөппүт, үөрэнээчи, учуутал толкуйдуохтара, сүбэбин ылыныахтара диэн эрэнэбин.

К.Я. СИВЦЕВА,
педагогическай үлэ ветерана, ыччат политикатын туйгуна

Төрүт үгэҺи умнума

ТУОС ИҺИТ – САХА ТӨРҮТ ДЬАРЫҐА

Сахалар былыр былыргыттан айылҕа маанылаах хатыҥ мас туоһун нарын тылынан көрдөһөн, алгыс сиэрин-туомун толорон хастаан ылан, хаһаайыстыбаҕа туттар араас иһиттэри, туттар маллары оһуордаан-мандардаан, уустаан-ураннаан тигэллэрэ, оҥороллоро: мээрэй, туос ыаҕас, тымтай, чабычах, саар ыаҕас, тордуйа, тууйас о.д.а. иһиттэр ыал маанылаах иһиттэрэ буолаллара.

Туоһунан үлэ-саха былыргы дьарыга - умнуллубатыгар анаан 1 Хомустаах «Сайдыы» оҕо айымныытын дьиэтин эбии үөрэхтээһиҥҥэ педагога, «Туосчаан» куруһуок салайааччыта, СР норуот уус-уран оҥоһуктарын маастара Баишева В.Д. авторскай семинара буолан ааста. Семинарга Варвара Дмитриевна наставниктара - норуот маастара Новгородова Марфа Иннокентьевна, маастар-педагог Соловьева Татьяна Макаровна, Партизантан, Нам оҕо киинин түөлбэтиттэн, Нам педагогическай коллеһыттан, Көбөкөнтөн, 1 Хомустаахтан сэргээччилэр кэлэн кыттыыны ыллылар.

Быраахынньыктыы киэргэтиллибит актовай саалаҕа туостан тигиллибит, оҥоһуллубут араас оҥоһуктар, сувенирдар, паннолар, хаартыскалар выставкаҕа туруоруллубуттар. Семинар үөрүүлээх аһыллыытын «Туос ыһаарыыта» үҥкүүнү детсад үлэһиттэрэ толорон, хомуска сахалыы матыыптары «Умсулҕан» фольклорнай ансаамбыл (сал. Аргунова А.Д.) оҕолоро дьиэрэтэ туойбуттарын астына көрдүбүт.

Туос иһити тигии уустук, сыралаах, ол эрэн киһини нарын иэйиигэ тардар тойукка тэҥнээх үлэтин туһунан слайданан экраҥҥа көрдөрбүттэрэ кэрэхсэттэ. Аһаҕас дьарыкка «Туос иһит – саха төрүт дьарыга» үүнэр көлүөнэҕэ, норуоппут культурата, өбүгэлэрбит үгэстэрэ умнуллубатын туһугар куруһуок үлэтин Варвара Дмитриевна кэпсээтэ, туостан мэһэмээни тигии технологиятын слайданан көрдөрөн Влада Томашева (9 кыл.), ойуулар, сиик тэр тустарынан Надя Оконешникова (9 кыл.) билиһиннэрдилэр.

Эбиэт кэнниттэн маастаркылаастарга сиэлинэн ситиини хатыыны норуот маастара Марфа Иннокентьевна Новгородова көрдөрдө. Ситии хатыы ньыматын Марфа Иннокентьевна Татьяна Макаровналыын айбыт «Ньилбэк» станокка хатан үөрэттэ. «Ньилбэк» авторскай станок эрэһиинэни маска тиирэн тобукка маарыннатан оҥоһуллубут. Кэлбит дьон бэйэлэрэ бу станокка ситии хатарга үөрэннилэр. Варвара Дмитриевна Баишева саламаҕа туттуллар хобо ыаҕайа тигиитин үөрэттэ. Семинар кыттыылаахтара бары хобо ыаҕайаны тигэннэр бэйэлэригэр бэлэх оҥостон илдьэ бардылар. Татьяна Макаровна Соловьева туос тууйас оҥоһуутун сүрдээх кылгас кэмҥэ оҥоро охсон сөхтөрдө. Бэлэм тууйаһы тутан-хабан «оҥоро охсубут киһи» диэн ымсыыра санаатыбыт. Туос иһити тигэн баран киэргэтиини, бу дьарыгы сөбүлээн, табыгастаахтык, уустаан-ураннаан дьарыктанан эрэр эдэр ийэ Трофимова Анастасия Васильевна көрдөрдө.

Маннык киэҥ программалаах семинарга сылдьан элбэҕи биллибит, сахабыт былыргы дьарыга умнуллубакка биһиги олохпутугар бигэтик киирбитин итэҕэйдибит. Маастардарга, кыттыбыт ыалдьыттарга, оҕолорго, бары үлэһиттэргэ махтаныаҕыҥ. Биһиги бөһүөлэкпитигэр нэһилиэк Ытык киһитэ Марфа Иннокентьевна туоска элбэх ийэлэри, кыргыттары, оҕолору уһуйбута киэҥ далааһыннаммытын илэ хараҳпытынан көрөн, эт кулгаахпытынан истэн, улаханнык махтанныбыт, кини иитэн таһаарбыт уран тарбахтаах маастардара Т.М. Соловьева, В.Д. Баишева үлэлэрэ өссө да киэҥ эйгэҕэ тарҕаннын диэн алгыаҕыҥ.

Е.И. НЕУСТРОЕВА,
1 Хомустаах

Бэлиэ түгэн

КИНИГЭ ХАРААМА ҮГҮС КИҺИНИ УГУЙДА

Ыам ыйын 27 күнүгэр Россия үрдүнэн библиотекалар күннэрин бэлиэтиллэр. Кинигэни олохторун аргыһа оҥостубут дьон улууспутугар олус элбэхтэр. Күннэтэ кинилэр билии-көрүү хараамыгар кэлэн алыптаах дойдуга үктэнэллэр. Быйылгы сылга Н. Рыкунов аатынан улуустааҕы библиотека үлэһиттэрэ бэйэлэрин ааҕааччыларыгар бэртээхэй ис хоһоонноох программаны бэлэхтээтилэр. Бу күн улууска бастакытын флэш-моб ыытылынна. Бастакы саҕалааһын диэтэххэ балай да киһи кыттыыны ылла. Ити кэннэ кинигэлэрин туттарбакка «иэстээх» сылдьар дьоҥҥо «Почетный задолжник» акция, «Кинигэни төннөр – кэмпиэттэ ыл» рекламалыыр-минньигэс уонна «Бэйэҥ кинигэҕин бул» диэн акциялар ыытылыннылар. «Быраастыы гыныллар күннэр» акция бу дьыл бэс ыйын 27 күнүгэр диэри салҕанар. Эбиэт кэннэ библиотекаҕа айар талааннаах династия дьоно ыалдьыттаатылар. Ол курдук, биир дойдулаахпыт, худуоһунньук Е.М. Шапошников оҕолоро ыалдьыттаатылар. Кыргыттара Аита Шапошникова – биллэр суруналыыс, Екатерина уонна Туйаара Шапошниковалар аҕаларын туйахтарын хатаран уруһуйдьуттар, эмиэ аҕаларын курдук ааттара республикаҕа киэҥник биллэллэр. Кинилэр аҕаларын үйэтитэр «Ефим Шапошников» туһунан кинигэни сүрэхтээтилэр. Кинигэ сүрэхтэниитин иннинэ Е. Шапошников кыргыттара оҕолорго «Оҕо саас эйгэтэ» диэн уруһуй күрэҕин биллэрбиттэрэ. Манна 30 үлэ киирбит. Кыайыылаахтарга, кыттааччыларга бука барыларыгар бириистэри туттарбыттара. Аһаҕас интэриэһинэй кэпсэтии кэнниттэн ыалдьыттар дуоһуйа сынньаммыттара, олус үөрбүттэрэ-көппүттэрэ.

«Библиотекаҕа - Киэһэлик» диэн ааттаах сэргэх биэчэр биир бастыҥ тэрээһининэн буолла, Россияҕа библиотека күнүгэр ананна. Манна эдэр, номнуо ааттара литература эйгэтигэр киэҥник биллэр суруйааччы дьон ыалдьыттаатылар. Хоһоонньуттар Рустам Каженкин, Александра Попова, Николай Рыкунов, ыытааччы Мото-Куо бэйэлэрин үлэлэрин, айымньыларын, инники былааннарын кэпсээтилэр. Биэчэр саҕаланыан иннинэ «Айымньыны таай» диэн көрөөччүлэргэ оонньуу ыытылар. Биллэр модельер Зинаида Понохова сахалыы коллекциятын «Сардаана» мода театра көрдөрөн, көрөөччүлэр харахтарын сымнаттылар. Кэпсэтии быыһыгар Федот Соловьев куруһуогун иитиллээччилэрэ истиҥ ырыалары бэлэх ууннулар.

Өссө библиотека күнүнэн үгүс СМС эҕэрдэлэр киирбиттэрэ. Истиҥ эҕэрдэлэрин иһин махтанан туран бастыҥ эҕэрдэлээх дьонунан А.К. Михайлованы уонна А.Е. Николаеваны аатааттылар. Кинилэргэ өйдөбүнньүк бэлэхтэри, онтон саамай хойукка бүтүөр диэри сылдьыбыт ыалдьыттарга плитка шоколаттары туттардылар.

Бу күнү улуус олохтоохторо мүччү туппатылар. Сэргэх тэрээһин үгүс дьону интэриэһиргэттэ. Сарсыардаттан киэһээҥҥэ диэри, быыһаарыта суох биир тэ биир сөбүлүүр темаларынан араас тэрээһиннэргэ сыыстылар. Оннооҕор 2001 с. уларсыллыбыт кинигэлэр төннөрүннүлэр. Кырдьык да бу күнү Н. Рыкунов аатынан библиотека ааҕааччылары кытта үлэлэһэр отдел үлэһиттэрэ бэркэ толкуйдаан, ааҕааччылар болҕомтолорун тардыахтарын тартылар.

М. ПЕТРОВА

Айылҕа – алаһа дьиэбит

БЫЙЫЛ АЙЫЛҔА ДЬИКТИЛЭРЭ

Быйыл тыалыран, эрдэ ириэрэн уонна хаар чараас буолан, үрэхтэр уулара олох кыра. «Өрүс халаана, хаартан тутулуга суох, хардаҕына улаханнык халаанныан сөп», - диэн, эрдэ «Эҥсиэли», «Кыым» хаһыакка суруйан турабын. Өрүспүт кыараабыта билиннэ, үөһэттэн: «Уу кыра», - диэн, күүттэрэн кэбистилэр быһыылаах. Бомбаны да кэмчилээн тутталлар курдук. Быйыл Үөдэй диэкиттэн уу 14 чыыһылаҕа эбиэттэн киэһэ наһаа балысханнык кэлэн соһутта. Онон Үөдэйи наһаа улаханнык ылла. Уруккаттан уратытык уу кэллэ. Вертолетунан көрөн быһаардылар ини. 24-25 күннэригэр илгэлээх ардах түстэ. Былырыын ыам ыйа кураанна-абыта. Халлаан ардаҕын түһэрэ үөрэнэн, аны аһарыта ардыан эмиэ сөп. Былырыын бэс ыйын 7, 8 күннэригэр кыратык сиигирдэр кэриэтэ ардаан ылан баран, бэс ыйа кураанна-абыта. 13-тэн +33° итийбитэ. Сара Көстөкүүҥнэ диэри көтө-көтө ардыыра буолуо. Оччоҕо дьэ, быйаҥнаах сайын буолуоҕа. Бу ардах ойуур баһаарын мөлтөттө ини. Бэс ыйын 21-гэр Нам ыһыаҕар 5 чаастан ардаан, дьон тарҕаһан барбыта. Онтон ыла кураан этэ. Ол иһин от үүммэккэ, от ыйыгар оттоохуну саҕалыах буолбуттара, өрүс иккистээн халаанна-ан буораппыта. Атырдьах ыйын бүтүүтэ күргүөмнээх оттоохун буолбута. Быйыл кыһын сүөһүлэрбит хайдах кыстаабыттарын билэн олороҕут. Бэс ыйыгар ардаатар, от ыйыгар от ситиэ этэ. Дьэ, аны ходуһаны сабыы үлэтэ ирдэнэр. Сүөһүгэ тэбистэрбэккэ ходуһаттан өлгөм оту хомуйуу сүрүн сорукпут. Нэһилиэк бүтэйин, кытыл сыырын, кыйа оҥорон, саас халааҥҥа сүөһүнү куоттаран таһааран баран, аннарын саптахха сүөһү төттөрү киириэ суоҕа этэ, иккиһинэн, ходуһабытын оттоохун кэмигэр үүннэрэн, хомуйан ылыа этибит. Онон кытылы күрүөлээһиҥҥэ икки улахан суолу быһаарыахпытын сөп. Итини нэһилиэк баһылыктара нэһилиэнньэни өрө туруоран кыайыахтарын сөп. Илин эҥэрдэр алаастарыгар биэс-алта ааны аһан-сабан тиийэҕин. Барыта күрүө, быһыт. Аналлаах алаастарыгар сылгыларын туруораллар, сайын оттууллар. Халаан уututтан куоттаран таһаарбыт сылгыҥ, сүөһүҥ төттөрү баран ууга былдьанара баар суол.

Быйыл муус устар 16 күнүгэр сарсыарда +8° сылаас, тыаллаах, былыттаах күн этэ. Күнүс +6° буолбута. Киэһэ 7 чааска этиҥ этэн лүһүгүрээтэ, чаҕылҕан чаҕылыйда, +2°, +3° сылаас этэ, онтон буурҕа түстэ, уот барда, хаардаах тобурах түһэн ылла. Дьон барыта дьиктиргээбит, Жиркова Варвара Дмитриевна: “Этиҥ этэр, чаҕылҕаннаах”, - диэн биллэрдэ. Сарсыныгар “Эҥсиэлигэ” суруйбутум да, күн сирин көрбөтө. Ол иһин аҕынным. Аны туран ыам ыйын 12 күнүгэр сарсыарда кэҕэ этэн чоргуйда. Былыттаах, күн көстүбэт этэ, сарсыарда +8° сылаас этэ. Бу айылҕа дьиктиларэ буолбатах дуо? Өбүгэлэрбит туох диэн билгэлиэхтэрэ эбитэ буолла. Биһиги билбэппит.

Константин ЕРЕМЕЕВ,
Кыһыл-Сыыр бөһ.

Оҕо иитиитэ- барыбыт дьыалабыт

ЭБИИ ДЬАРЫК НААДА ДУО?

Саамай түбүктээх, саас сайынныын алтыһар кэмэ күөйэ хааман тиийэн кэллэ. Ол курдук оскуола оҕолоругар, учууталларга саамай долгутуулаах, түбүктээх күннэр, эппиэттээх кэмнэргэ оскуоланы бүтэрээччилэргэ ЕГЭ-ни, онтон алын оҕолорго кылаастарын бүтэрэр, экзаменнарын туттарар түбүктэрин үгэнэ.

Билиҥҥи оҕону сайдыылаах да сайдыылаах диилэр да, билиҥҥи да оҕо ортотугар араас таһыннаах билиилээх сайдыылаах оҕолор бааллар. Сорохтор ис-истэриттэн үөрэҕи ылынар дьоҕурдаахтар, сорохтор үөрэтэ, аҕа сатыахтара да өйдүүллэрэ бытаан эбэтэр сөбүгэр билиилээх буолан баран, сүрэҕэлдьээн хаалар, ол быыһыгар араас усулуобуйалаах оҕолор бааллар, олору барыларын биир халыыпка уган ирдиир оҕоҕо охсуулаах. Билиҥҥи оҕоҕо ирдэбил аныгылыы буоллаҕа, ол да буоллар уруккуну эргитэллэрэ саарбах да буоллар, санаабын этэн баран тэйэр санаа киирдэ.

Былыр биһиги үөрэнэрбит саҕана билиҥҥигэ холоотоххо программа олох чэпчэки эбит ээ. Дьэ, ону кыайбакка сор буолар этибит, дэлэҕэ мөлтөх оҕолорго үчүгэй үөрэнээччини сыһыаран дьиэтээҕи сорудахха көмөлөһүннэрэр этилэр. Аны уруок кэнниттэн хаалларанна хос дьарыктыыр этилэр. Онтон кэнники продленнай группа диэни тэрийэн, дьиэтээҕи үлэни толорторор уонна күннээҕи барбыт тиэмэни хатылыыр буола сылдьыбыттара.

Билиҥҥи төрөппүттэр оҕолоругар көмө-дьарык ыытыахтарын баҕарбыттарын да иһин, оҕолор «истибэттэригэр» диэн эттэххэ, үрдүкү кылаас оҕолорун программалара урукку үрдүк үөрэх программатыгар тэҥнээх диилэр. Онон оҕолоругар көмөлөһөр төрөппүттэр аҕыйахтар. Мин билигин бастакы да кылааска үөрэнэн «4-дү» ылыам дии санаабаппын. Оннооҕор кыра кылаас программата олус уустук. Онон үчүгэй үөрэнээччини өрө тутары, мөлтөх оҕолору, төрөппүттэри сэмэлиири тохтотон, «былыргыны былыт саппыта» диэбэккэ, урукку кэм үтүө өрүттэрин туһанар туох куһаҕаннаах буолуой. Билигин пенсияҕа, оҕолонон олороччулар, үөрэх бүтэрэн баран атын үлэҕэ сылдьааччылар бөҕө бааллар, олортон биир эмэ баҕалаах баар буолуоҕа, олорунан оҕолору эбии дьарыктыыр киһи үгүс төрөппүт үөрүүтэ буолуо этэ. Онон оҕону эбии дьарыктыыр наада дуу? Суох дуу? диэн санаа үөскүүр. Мин хайаан да наада диибин.

Үөрэх эйгэтин үлэһиттэрэ, төрөппүттэр кэлэр үөрэх сылыгар сүбэлэрин холбуохтара дуо? диэн, эмиэ биир эриирдээх боппуруоска ким эмэ эппиэттиирэ буолуо дуо?

З.И. ЕГОРОВА, Нам

Иллэҥ кэмкылаакка тэҥ

МУННЬУУ АБЫЛЫЫР КҮҮСТЭЭХ

Киһи олох олорор үрдүк аналын хайдах сыаналыыра тус бэйэтиттэн тутулуктаах. Кэрэҕэ, сырдыкка тардыһар үрдүк аналбытын күн сирин көрүөхпүтүттэн илдьэ кэлэбит. Сорох уран тылга умсугуйар, наукаҕа умса түһэр, айар-тутар дьоҕурданар, ыллыыр-туойар талааннанар. Онтон сорохтор тугу эрэ мунньан коллекция оҥороллор. Маннык дьону норуокка «дьиибэ дьарыктаах дьон» диэн аатты ыллар. Холобур, значок мунньар дьон – фалеристар, куукулалары – плангонологистар, сымнаҕас оонньуурдары – актофилистар, кумааҕы харчылары, сыаналаах кумааҕылары – бонистиктар, тимир харчылары, кумааҕы харчылары – нумизматиктар, о.д.а. наардаан этэллэр. Ити курдук хас биирдии тус-туһунан тэрили мунньар дьону араастаан аатты ыллар. Коллекциялыыр дьон киһи таба көрбөтүн, аахайбатын мунньан, нэһилиэнньэ болҕомтотун тардан, абылыыр көстүүнү үөскэтэллэр.

Муус устар саҥатыгар улуустааҕы дьахтар сэбиэтэ общественнай түмсүү (салайааччы С. Д. Кобякова) көҕүлээһининэн Хамаҕатта нэһилиэгин сылааһынан илгийэр балаҕаныгар дьикти дьарыктаах дьону түмэн «Чөл турук, дьикти дьарык дьүөрэлэһэ сырыттыннар» диэн олус умсугутуулаах, сэргэх быыстапканы тэрийдилэр. Тэрээһиҥҥэ «Хамаҕатта нэһилиэгэ» МТ баһылыга И.Н. Максимов кыттааччылары эҕэрдэ тылынан көрүстэ. Спонсордарынан предпринимателлэр А.И. Колпашникова, С. И. Эверестова, И.Н. Винокуров, М.И. Лебедева буоллулар. Манна улуус 5 нэһилиэктэриттэн 17 киһи коллекциялаабыт малларын дьонсэргэ иннигэр көрдөрдүлэр. Хас биирдиилэрэ мунньар туһунан санаалара туох эрэ кыраттан «кылам» гынан саҕаламмыта дьикти. Кимиэхэ эрэ биир бэлэхтэн мунньар туһунан санаа киирбит, кимиэхэ эрэ оннук мал «бэйэтинэн» мунньуллан испит. Коллекционердарбыт биир эрэ буолбакка, хас да көрүҥү мунньаллар эбит. Күндү аҕааччыларбытыгар сорох коллекционердарбытын анаан билиһиннэрэбит.

1. Колесова Татьяна Дмитрьевна, иистэнньэҥ, Маймаҕалар саамай көхтөөх киһилэринэн билинэллэр, ветераннар сэбиэттэрин председателэ. Кини муспут дьөһөгөйүн арааһын көрөөччүлэр сөрү диэн сөхтүлэр:

- 2010 сылтан Дьөһөгөй оҕотун, сылгыны, аты мунньабын. Сувениры эрэ буолбакка хартыыналары, хаартыскалары, уруһуйдары, кыллары, уопсайынан, акка сыһыаннааҕы барытын мунньабын. Билигин мунньубут сылгым 100-чэкэ арааһа баар.

2. Колесова Анна Ивановна, Хамаҕатта, быыстапка саамай аҕа саастаах кыттыылааҕа, былаат эгэлгэтин аҕалан дьон-сэргэ сэҥээриитин ылла:

- Былааттарым ортолоругар 1957 сыллааҕы штапель матырыйаалтан оҥоһуллубут былаат баар (көрдөрөр). Былааттарбын дьиҥнээхтик мунньуум 1970 с. саҕаланыылартан. Мээнэ былааттары муспаппын, сэргии көрбүппүн, сэдэхтэри, суруктааҕы-бичиктээҕи талан, көрөн атыылаһабын. Сорохторун, мунньарбын билэр буолан, чугас дьонум, үөрэппит оҕолорум тас дойдуттан кэһии гынан аҕалаллар. Бу сайын үөрэппит оҕом Америкаттан аҕалбыт былаата бу баар. Сахалыы оһуордаах былааты НПК-ҕа сакаастаан оҥорторбутум. Онтон кыһыл өҥнөөх «Таастаах былаат» саамай былыргы, төрөппүттэрбиттэн хаалбыта. Бу былаат 200 сыллааҕы. Оччотооҕу кэмҥэ Кытайы кытта атыы-эргиэн сыһыанын кэминээҕини кэрэһэлиир историческай былаат. Хас биирдии былаатым – история. Биирдэ эмит талбыт былааппын ылан иилинэбин.

3. Сидорова Наталья Прокопьевна, «Чуораанчык» оҕо саадын сэбиэдиссэйэ, Нам. Киниэхэ кыра эрдэҕинээҕибитин санатар маллары, иһиттэри көрөн олус долгуйдубут:

- «Хохломская роспись» анаан мунньабын, билигин атыыга олох суоҕун кэриэтэ. Аан бастаан 20 сыл анараа өттүгэр маҕаһыынтан поднос дии санаан понно ылбыппыттан саҕаламмыта. Дьиэбэр остуола, олоппоһо, этажерката баар. Дьиэ кэргэммит бары мунньабыт. Үксүн интернеттэн сакаастыыбыт, бииргэ үлэлиир дьонум ханна баарын көрдөхтөрүнэ биллэрэллэр.

4. Валерий, Евдокия Корчановтар, нэһилиэк, улуус көхтөөх дьоно, үгүс күрэх кыайыылаахтара, эдэр дьоҥҥо холобур буолар үтүө ыал, мунньаллара да олус элбэх эбит. Быыстапканы араас норуоттар куукулалара, матрешкалар киэргэппиттэр. Маны таһынан күлүүс, значок, маарка, кэмпиэт суута аата-ахсаана биллибэт үгүс. Онтон былыргы харчылары хайдах муспуттарын туһунан туоһуластым:

- Эһиги иннигитигэр «Петровская», «Николаевская», «Кэтэриинкэ», «Сибиирискэй» о.д.а. маннааталар сыталлар. Саамай былыргы 1724 сыллаах харчы баар. Аҕабыт Валерий оҕо эрдэҕиттэн мунньар, ол үгэһин биһиги бары, дьиэ кэргэнинэн, иҥэриннибит. Билигин тимир харчы 200-тэн тахса арааһа баар.

5. Иванова Валентина Петровна, улуустааҕы дьахтар сэбиэтин чилиэнэ, иистэнньэҥ. Кини араас эгэлгэ маллары мунньар. Ордук фарфортан оҥоһуллубут статуэткалары, сувенир тэриэлкэлэри, уруучукалары, значоктары, былааттары, сүүтүктэри. Быыстапкаҕа араас дойду сүүтүктэрин аҕалан дьон-сэргэ иннигэр көрдөрдө:

- Сүүтүктэри 2005 сыллаахтан мунньабын. Бу барыта 30 туст-туһунан судаарыстыба сүүтүктэрэ. Сорохторун атыыласпытым, сорохторун дьон бэлэхтээбитэ. Хас биирдии сүүтүк ойуута, уруһуйа дойду уратытын көрдөрөр.

6. Новгородова Анна Николаевна, оҕо саадын иитээччитэ, 1 Хомустаах. Анна Николаевна урукку шкатулкалары, оригинальнай брошкалары, духи флаконнарын, подстаканниктары, күлүүстэри киһи кэрэхсиир гына көрөн-истэн мунньар эбит. Саамай киһи интэриэһин тарпыт коллекцията – испиискэ эрэ хоруопкатыттан улахан кыракый чаанньыктар. Хайдах муһарын кэпсииригэр көрдөстүм:

- Кыра кээмэйдээх чаанньыктары муспутум иккис сыла буолла. Билигин 16 устуука баар. Анаан-минээн маҕаһыыннартан атыылаһабын. Куоракка баар улахан иһит маҕаһыыннара миигин көрөн «коллекционер» диэн билэллэр, кинилэргэ сакаастыыбын.

7. Нинель Бурнашева, Х-АОО булгахтера, быыстапка саамай эдэр кыттааччыта:

- 2006 с. аанньаллары мунньабын. Бастакы аанньалбын кулун тутар 8 күнүгэр бэлэхтээбиттэрэ. Онтон кэрэхсээн, кыра-кыралаан мунньан испитим. Үксүн соҕуруу бардахпына аҕалабын. Билигин 70 араас, сырдык аанньал баар. Маны таһынан фэн-шуй сувенирдарын мунньабын.

8. Софронова Ия Николаевна, 1 Хомустаах, пенсионер. Дьиэ кэргэнинээн значоктары мунньаллар эбит. Бастаан оҕо сылдьан мунньубуттар. Значоктара аһара элбээн тематикатынан үбүлүөйгэ, улуустарга, куораттарга, спорт көрүҥнэригэр, тэрилтэлэргэ сыһыаннаах диэн араарбыттар. Уопсайа 1000 тахса значоктаахтар. Быыстапкаҕа 300-тэн тахса Саха сиригэр сыһыаннаах значоктары көрдөрө аҕалбыттар. Маны таһынан, 1981 с. Ия Николаевна кэргэнэ Анатолий Михайлович музейдары, эрмитажтары, худуоһунньуктар уруһуйдарын туһунан открытка комплектарын мунньан саҕалаабыт. Билигин Софроновтар дьиэ кэргэттэригэр 100 тахса открытка комплега баар.

М. ПЕТРОВА

2013 сыл – Тыа сирин сайдыытын сыла

ТҮРГЭН УОННА ТИИЙИМТИЭ КРЕДИТТЭЭҺИНИ ТЭРИЙИЭХХЭ

Аан дойду барыта кредиккэ олорор диилэр. Дойду үрдүнэн ырыынак сыһыаннаһыылара сайдан, олоххо киирэн истэхтэрин аайы, кредиккэ наадыйыы улаатан иһэр. Кредиттээһин сайдыытыгар бары бааннар, тэрилтэлэр, хаһаайыстыбалар уонна нэһилиэнньэ интэриэстээхтэр.

Баантан кредити ханнык баҕарар киһи ылыан сөп курдук. Ирдэниллэр документтэрэ, ыспыраапкалары туттарыахха эрэ наада. Ол гынан баран, киһи барыта ылар кыаҕа суох эбит. Сүрүн бириччиинэтэ кредит ылыахтаах киһи дохуотугар сытар. Кредит ылыахтаах киһи дохуотун толору көрдөрөрө наада буолар. Дохуотуҥ кыра, эбэтэр дохуоккун ситэри көрдөрбөтөх буоллаххына – кредиттэн матарга тиийэҕин. Онон, тыа сиригэр олорор киһи оҥорон таһаарар бородууксуйата учуокка ылыллыахтаах, уонна солуок уурарга киһи баайдуола эмиэ аҕыллыахтаах.

Дойду үрдүнэн төһө да экономическай уонна финансовай кризис бүрүүкээтэ диэбиттэрин үрдүнэн, нэһилиэнньэ кредиккэ наадыйыыта сылтан сыл улаатан иһэр. Онно сөп түбэһэн араас бааннар, кредитнэй кооперативтар, түмсүүлэр нэһилиэнньэҕэ кредити биэриигэ күүскэ үлэлэһэ сылдьаллар. Кредити биэрии усулуобуйата да, бырыһыана да тус-туһунан. Ылар суумаҕыттан, хас сылга, ыйга ыларгыттан, дохуоккуттан көрөн поручительство, солуок көрдүөхтэрин сөп. Сыллааҕы бырыһыаннара 12%-тан 60% дылы халбаҥныан сөп. Маны таһынан сорохтор вступительнай, паевай, дополнительнай, членскэй, целевой о.д.а. усуноостары хомуйаллар. Бу усуноостар ылар сууманг 10% диэри буолуон сөп. Сорох суһаллык уонна кылгас болдьоххо кредит биэрэр бааннар ылбыт суумаҕын хас эмэ төгүл үрдэтэн төннөртөрөллөр. Онон, кредит ылар киһи үчүгэйдик үөрэтэн, толкуйдаан баран хайа баантан ыларын быһаарыахтаах.

Аны, биһиэхэ барыбытыгар балайда чугас, уһун сылларга үчүгэйдик билбит «Россельхозбаан» уонна «Сбербаан» үлэлэрин көрүөххэ.

«Россельхозбаан» (упр. С.С. Спиридонов) 2012 с. барыта 205 мөл. суумалаах кредити биэрдэ. Бу 2011 сылы кытта тэҥнээтэххэ икки төгүл элбэх. Тэрээһиннээх хаһаайыстыбалар, сүнньүнэн, кредити хотон тутуутугар, техника атыылаһыытыгар уонна сезоннай үлэлэргэ ылбыттар. Биирдиилээн дьон тутууга, суһал наадаҕа, гаас киллэриитигэр, ипотекаҕа о.д.а. ылбыттар.

Сбербаан (сал. М.Е. Сивцева) 2012 с. барыта 165 мөл. солк суумалаах кредити 768 киһиэхэ биэрдэ. Бу эмиэ 2011 сылы кытта тэҥнээтэххэ 50 мөл. солк. элбэх.

Көстөрүн курдук, бу бааннар өҥөнү оҥорууларын көрүҥнэрэ кэҥээн уонна биэрэр суумалара сылтан сыл элбээн иһэр.

Аны, улуус нэһилиэктэригэр тэриллибит кредитнэй кооперативтар үлэлэрин көрүөххэйиҥ. Нэһилиэктэргэ барыта 15 кооператив тэриллибититтэн билиҥҥи туругунан 5 эрэ кооператив үлэлии олорор. Ол курдук, «Үөдэй» (сал. А.Б. Бережнева) 2012 с. 62 киһиэхэ 12655 тыһ. солк., «Кыһыл-Сыыр» (сал. Т.И. Олесова) 129 киһиэхэ 4936 тыһ. солк., «Аартык» – Түбэ (сал. А.С. Никонова) 25 киһиэхэ 309 тыһ. солк., «Сайдыы» – Көбөкөн (сал. М.И. Слепцова) 143 киһиэхэ 2287 тыһ. солк., «Арбын» (сал. М.В. Жиркова) 100 киһиэхэ 592 тыһ. солк. кредити биэрдилэр.

Бу ааттаммыт кооперативтартан «Үөдэй» уонна «Кыһыл Сыыр» кооперативтар «Саха кредит» диэн республиканскай кредитнэй кооперативтан кредит ылан түҥэттиилэр. Бу 2009 с. тэриллибит кооператив билигин 60-ча нэһилиэктэргэ тэриллибит кооперативтары түмэр уонна кинилэргэ кредит биэрэр. Бу кооператив «Россельхозбаан» уонна «Алмазэргиэнбаан» диэн улахан бааннары кытта ыкса үлэлэһэр.

Саха республикатын президенэ «Тыа сирин сайдыытын кэлим дьаһалларын туһунан» Ыйааҕар нэһилиэнньэҕэ түргэн уонна тийимтиэ кредиттээһини тэрийии, ол иһигэр кредитнэй кооперативтары сайыннарыы, сөргүтүү туһунан этиллэр. Онон, нэһилиэк дьаһалталара бу боппуруоска болҕомто уураллара, кооперативтар үлэлэрин сөргүтэллэрэ, сайыннараллара ирдэниллэр.

М.Д. СОЛОВЬЕВ, СР АПК КМК Намнааҕы бэрэстэбиитэлэ

Улуус нэһилиэктэригэр

ҮЧҮГЭЙ ҮЛЭЛЭЭХ БАҺААРЫНАЙ ЧААС

Киһи олоҕор баһаарынай чаас 1 №-дээх тыын боппуруоһунан биллэр, 2 №-дээҕинэн полиция, онтон 3 №-ринэн «Суһал көмөҥү» аҕаллар. Уот барахсан баар буолан – олох баар. Оттон уоту сатаабатахха, сыыһа тутуннахха иэдээн төрдө буоллаҕа ол дии. Ол да иһин баһаарынай чаастарга улахан болҕомто уурулларын. Биһиги улууска Намнааҕы государственнай баһаарынай чааһы таһынан 4 нэһилиэккэ кыра баһаарынай чаастар бааллар. Биһиги Хамаҕатта нэһилиэгэр, оччотооҕу баһылык А.Г. Дунаев туруорсуутунан, 2008 с. ОДьКХ гараажыгар кыра баһаарынай чаас аһыллыбыта. Онтон ылата 5 сыл ааста. Билиҥҥи саҥа депону Дьокуускайдааҕы «Гран+» ООО тутуу тэрилтэтэ (сал. Г.А. Дунаев уонна А.А. Кобяков) туппуттара. Манна Үөдэйтэн тутуу биригээдэтэ кэлэн олус үчүгэйдик үлэлээбиттэрэ. Саҥа чааһы 2011 с. балаҕан ыйын 23 күнүгэр үлэҕэ киллэрбиттэрэ. Билигин бу баһаарынай чаас 10 үлэһиттээх. Ол иһигэр 5 суоппар, 4 харабыл начальнига уонна 1 чаас начальнига Дунаев Валентин Александрович үлэлиир. Биир саҥа «Урал» массыыналаахтар, 4 смененан дьуһуурунайдыыллар. Кинилэр Никольскайы уонна 2 Хомустааҕы эмиэ хабан үлэлииллэр, көрөллөр-истэллэр.

Бу үлэлээбит 5 сылларыгар, таҥара көмөтүнэн, улахан баһаардар буолбатылар. Биирдиилээн түбэлтэлэр ханна барыахтарай? Бааллар! Ол курдук, Хамаҕаттаҕа В. Винокуров баанньыга умайар, гараажа быыһанар. А. Алексеев гараажа умайар, котельнайа уонна 2 массыыната быыһанар. Эмиэ Хамаҕаттаҕа рулоннаммыт от умайан хаһаайыттар улахан ороскуокка барбыттара. Биир чааһынай гараж умайан эрдэҕинэ баһаарынайдар тутатына тиийэннэр өрүһүйбүттэрэ. Онтон Никольскайга дьиэ таһыгар от умайбыта. Дьолго баһаарынайдар көмөлөрүнэн уот тэнийбэтэҕэ.

Биир ыарахан түбэлтэ 2009 с. кулун тутар 25 күнүгэр 2 Хомустаахха тахсан турар. Манна 2 оҕо, 1 улахан киһи өлүүлээх дьиэ умайбыта. Сатахха, олохтоохтор баһаарынайга хойутаан биллэрбиттэр. Хаһан массыына тиийиэр диэри дьиэ умайан бүппүт, дьоннор быыһамматахтар. Намҥа ырыынак умайбытын өйдүүр буолуохтааххыт. Түүн 12 ч. саҕана биһиги дьоммутун көмөҕө ыҥырбыттар. Суһаллык көмөҕө тиийбиттэригэр дьиэ иһиттэн умайан ыраппыт. Таһыттан ыстаран көрбүттэр да уот бэриммэтэх. 6 чаас устата үлэлэһэн көрбүттэр да ырыынагы кыайан өрүһүйбэтэхтэр. Хамаҕатталар маннык улахан баһаарга бастакы түбэһиилэрэ. Куһаҕан киһини элбэххэ үөрэтэр.

Хамаҕатта баһаарынай чааһын үлэһиттэрэ бары эдэрдэр. Үлэлэригэр олус түмсүүлээхтэр, көхтөөхтөр. Былаан быһыытынан үгүс тэрийэр үлэни ыыталлар. Ол курдук ааспыт сылга Нам баһаарынай чааһын кытта бииргэ 5 төгүл тактическай үөрэхтээһини (обучение) ыыппыттар. Бэйэлэрэ 16 төгүл нэһилиэнньэҕэ баһаартан сэрэтэр, практическай көмөнү оҥорбуттар. Тэрилтэлэргэ сылдьан баһаарынай туруктарын көрөллөр-истэллэр. Объектарга сылдьан баһаарынай массыына ханан киирэртахсар суолун көрөллөр, үөрэтэллэр.

Бу чаас үлэһиттэрэ бары да үлэлэригэр олус эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһаллар. Уопуттаах суоппардар Жирков Николай Дмитриевич уонна Канин Владимир Васильевич эдэрдэри элбэххэ үөрэтэллэр, сүбэ-ама биэрэллэр. Харабыл начальнига Кельциев Леонид Спартакович олус грамотнай, бэйэтин идэтин үчүгэйдик билэр. Оттон Николаев Василий Геннадьевич компьютерга наһаа үчүгэйдик үлэлиир.

Баһаарынай чаас дьиэтэ-уота ыраас, бэрэйдэктээх. Техсредстволары сатаан табан туһаналлар. Дьиэтээҕи дьуһуурунай телефон, көһө сылдьар телерация, сотовай телефон, компьютер бары бааллар уонна үчүгэйдик үлэлииллэр. Личнэй састааптар иллэҥ бириэмэлэригэр саахымат, дуобат оонньуллар, теннис оонньуур остуоллаахтар, ону таһынан гиирэ анньаллар, штанга көтөҕөллөр. Нэһилиэк общественнай олоҕор актыыбынайдык кытталлар. Бу курдук 3 №-дээх Хамаҕаттатааҕы баһаарынай чаас улууска биир үчүгэй үлэлээх баһаарынай чааһынан буолар.

Е. ФЕОФАНОВ, Хамаҕатта

Понедельник, 3 июня
05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.05, 04.05 Контрольная закупка
09.35, 13.50 Женский журнал
09.45 Жить здорово! 12+
10.55 Модный приговор
12.10 Время обедать!
12.50 Доброго здоровьица! 12+
14.00 Другие новости
14.25 Понять. Простить 12+
15.15 Т/с «Проспект Бразилии» 16+
17.00 Я подаю на развод 16+
18.00 Вечерние Новости
18.50 Давай поженимся! 16+
19.50 Пусть говорят 16+
21.00 Время
21.30 Т/с «Защита свидетелей» 16+
23.30 Вечерний Ургант 16+
00.00 Познер 16+
01.00 Ночные новости
01.20 Х/ф «День независимости» 16+

Вторник, 4 июня
05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.05 Контрольная закупка
09.35, 13.50 Женский журнал
09.45 Жить здорово! 12+
10.55 Модный приговор
12.10 Время обедать!
12.50 Доброго здоровьица! 12+
14.00 Другие новости
14.25 Понять. Простить 12+
15.15 Т/с «Проспект Бразилии» 16+
17.00 Я подаю на развод 16+
18.00 Вечерние Новости
18.50 Давай поженимся! 16+
19.50 Пусть говорят 16+
21.00 Время
21.30 Т/с «Защита свидетелей» 16+
23.30 Вечерний Ургант 16+
00.00 На ночь глядя 16+
01.00 Ночные новости
01.20 Х/ф «Буч Кэссиди и Санденс Кид» 12+
03.35 Четыре династии Сергея Михалкова 12+

Среда, 5 июня
05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.05 Контрольная закупка
09.35, 13.50 Женский журнал
09.45 Жить здорово! 12+
10.55 Модный приговор
12.10 Время обедать!
12.50 Доброго здоровьица! 12+
14.00 Другие новости
14.25 Понять. Простить 12+
15.15 Т/с «Проспект Бразилии» 16+
17.00 Я подаю на развод 16+
18.00 Вечерние Новости
18.50 Давай поженимся! 16+
19.50 Пусть говорят 16+
21.00 Время
21.30 Т/с «Защита свидетелей»
23.30 Вечерний Ургант 16+
00.00 Свобода и справедливость 18+
01.00 Ночные новости
01.25 Т/с «Форс-мажоры» 16+
02.25 Х/ф «Джулия» 12+

Четверг, 6 июня
05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.05 Контрольная закупка
09.35, 13.50 Женский журнал
09.45 Жить здорово! 12+
10.55 Модный приговор
12.10 Время обедать!
12.50 Доброго здоровьица! 12+
14.00 Другие новости
14.25 Понять. Простить 12+
15.15 Т/с «Проспект Бразилии» 16+
17.00 Я подаю на развод 16+
18.00 Вечерние Новости
18.50 Давай поженимся! 16+
19.50 Пусть говорят 16+
21.00 Время
21.30 Т/с «Защита свидетелей»
23.30 Вечерний Ургант 16+
00.00 Политика
01.00 Ночные новости
01.20 Х/ф «Милые кости» 16+
03.55 Вредный здоровый образ жизни 12+

Пятница, 7 июня
05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.05 Контрольная закупка
09.35, 13.50 Женский журнал
09.45 Жить здорово! 12+
10.55 Модный приговор
12.10 Время обедать!
12.50 Доброго здоровьица! 12+
14.00 Другие новости
14.25 Понять. Простить 12+
15.15 Т/с «Проспект Бразилии» 16+
17.00 Жди меня
18.00 Вечерние Новости
18.50 Человек и закон 16+
19.50 Поле чудес
21.00 Время
21.30 Две звезды. Постскриптум
23.35 Х/ф «Человек, который любил оставаться собой» 16+
01.45 Х/ф «Скудда-У! Скудда-Эй!» 16+
03.30 Эвакуация Земли
04.50 Здравствуйте, я ваш Калягин

Суббота, 8 июня
05.35 Футбол. Отборочный матч чемпионата мира 2014 г. Сборная Португалии - сборная России. Прямой эфир из Португалии
07.45 Играй, гармонь любимая!
08.35 М/с «Джейк и пираты Нетландии»
09.00 Умницы и умники 12+
09.45 Слово пастыря
10.00, 12.00 Новости
10.15 Смак 12+
10.55 Про доброе старое кино 12+
12.15 Идеальный ремонт
13.10 Абракадабра 16+
15.25 Форт Боярд 16+
16.55 Папенькины дочки 12+
18.00 Вечерние Новости
18.15 Угадай мелодию
18.55 Кто хочет стать миллионером?
20.00 Куб 12+
21.00 Время
21.20 Сегодня вечером 16+
23.00 Что? Где? Когда?
00.00 Сверхновый Шерлок Холмс. «Элементарно» 16+
00.50 Х/ф «Спасатель» 16+
03.20 Х/ф «Война Роз» 16+

Воскресенье, 9 июня
06.00, 10.00, 12.00 Новости
06.10 Х/ф «Вылет задерживается»
07.40 Служу Отчизне!
08.15 Аладдин
08.40 М/с «Смешарики. ПИН-код»
08.55 Здоровье 16+
10.15 Непутевые заметки 12+
10.35 Пока все дома
11.25 Фазенда
12.15 Среда обитания 12+
13.20 Ералаш
14.00 Эх, был бы я полегкомысленнее... 12+
15.00 Х/ф «Вокзал для двоих» 12+
17.45 Людмила Гурченко. Как я стала богиней 12+
18.50 ДОстояние РЕспублики
21.00 Воскресное «Время»
22.00 Вышка 16+
00.15 Х/ф «Один прекрасный день»
02.10 Х/ф «Месть» 16+
04.30 Контрольная закупка

РОССИЯ 2

Понедельник, 3 июня
10.55 Х/ф «Робокоп» 16+
12.45, 17.45, 08.15 Вести.ru
13.00, 15.00, 18.00, 00.30, 04.45 Большой спорт
13.20 Страна спортивная
13.50 Моя рыбалка
14.20 Наше все
15.20 Х/ф «Стальные тела» 16+
17.10, 19.50 Наука 2.0. Большой скачок
18.20 Художественная гимнастика. Чемпионат Европы. Трансляция из Австрии
20.50 Отдел С.С.С.Р 16+
00.55 Баскетбол. Единая лига ВТБ. Финал. Прямая трансляция
02.45 Х/ф «Центурион» 16+
05.15, 05.45 Угрозы современного мира
06.15 Х/ф «Двойник» 16+
08.30 Моя планета
10.20 Рейтинг Баженова. Человек для опытов

Вторник, 4 июня
10.55 Х/ф «Робокоп» 16+
12.45, 17.45, 08.30 Вести.ru
13.00, 15.00, 18.00, 00.30, 04.45 Большой спорт
13.20 Диалог
13.55 За кадром
15.20 Х/ф «Детонатор» 16+
17.10 Наука 2.0. ЕХперименты
18.20 Братство кольца
18.50 24 кадра 16+
19.20 Наука на колесах
19.55 Человек мира
20.55 Отдел С.С.С.Р 16+
00.55 Баскетбол. Единая лига ВТБ. Финал. Прямая трансляция
02.45 Х/ф «Конан - варвар» 16+
05.05 Полигон
05.40 Рейтинг Баженова. Могло быть хуже 16+
06.10 Х/ф «Огненный дождь» 16+
08.45 Моя планета
10.20 Рейтинг Баженова. Человек для опытов

Среда, 5 июня
10.55 Х/ф «Робокоп» 16+
12.45, 17.45, 08.25 Вести.ru
13.00, 15.00, 18.00, 01.30, 03.55 Большой спорт
13.20 Язь против еды
13.55 В мире животных
14.25 Страна.ru
15.20 Х/ф «Двойник» 16+
17.15 Наука 2.0. Программа на будущее
18.20 Наука 2.0. ЕХперименты
19.25 Х/ф «Огненный дождь» 16+
21.45 Смешанные единоборства. Чемпионат России. Трансляция из Челябинска 16+
23.40 Х/ф «Центурион» 16+
01.55 Футбол. Чемпионат Европы. Молодежные сборные. Англия - Италия. Прямая трансляция из Израиля
04.25 Футбол. Чемпионат Европы. Молодежные сборные. Израиль - Норвегия. Прямая трансляция из Израиля
06.25 Футбол. Товарищеский матч. Уругвай - Франция
08.40 Земля Франца-Иосифа. Архипелаг тающей мерзлоты
09.40 Моя планета

Четверг, 6 июня
10.55 Х/ф «Робокоп» 16+
12.45, 17.45, 08.20 Вести.ru
13.00, 15.00, 18.00, 01.30, 03.55 Большой спорт
13.20 Рейтинг Баженова. Могло быть хуже 16+
13.55 Человек мира
15.20 Х/ф «Прирожденный гонщик» 16+
17.15 Наука 2.0. Большой скачок
18.20 Полигон
19.25 Х/ф «Двойник» 16+
21.20 Наука 2.0. НЕпростые вещи
21.50 Наука 2.0. ЕХперименты
22.20, 09.05 Удар головой
23.30 Х/ф «Конан - варвар» 16+
01.55 Футбол. Чемпионат Европы. Молодежные сборные. Россия - Испания. Прямая трансляция из Израиля
04.25 Футбол. Чемпионат Европы. Молодежные сборные. Нидерланды - Германия. Прямая трансляция из Израиля
06.25 Баскетбол. Единая лига ВТБ. Финал
08.35 Наука 2.0. Программа на будущее
10.10 Моя планета

Пятница, 7 июня
10.50 Х/ф «Прирожденный гонщик» 16+
12.45 Вести.ru
13.00, 15.00, 18.00, 00.40 Большой спорт
13.20 Полигон
13.55 24 кадра 16+
14.25 Наука на колесах
15.20 Х/ф «Огненный дождь» 16+
17.30, 08.10 Вести.ru. Пятница
18.20 Рейтинг Баженова. Могло быть хуже 16+
19.25 Х/ф «Конан - варвар» 16+
21.30, 22.00 Наука 2.0. Большой скачок
22.35 Х/ф «Скалолаз» 16+
04.10 Футбол. Чемпионат мира- 2014 г. Отборочный турнир. Хорватия - Шотландия. Прямая трансляция
06.10 Футбол. Чемпионат мира- 2014 г. Отборочный турнир. Чехия - Италия
08.40 Моя планета

Суббота, 8 июня
11.00, 09.30 Моя планета
13.00, 15.00, 18.00, 00.40, 04.05 Большой спорт
13.20 Вести.ru. Пятница
13.55 Диалог
14.25 В мире животных
15.20, 08.00 Индустрия кино
15.55 Х/ф «Скалолаз» 16+
18.20 24 кадра 16+
18.55 Наука на колесах
19.25 Х/ф «Вирус» 16+
21.25 Смешанные единоборства. М-1. «Битва в горах». Прямая трансляция из Ингушетии
02.55 Формула-1. Гран-при Канады. Квалификация. Прямая трансляция
04.25 Футбол. Чемпионат Европы. Молодежные сборные. Италия - Израиль. Прямая трансляция из Израиля
06.25 Профессиональный бокс. Марко Хук (Германия) против Олы Афолаби (Великобритания). Бой за титул чемпиона мира в тяжелом весе по версии WBO. Прямая трансляция из Германии
08.30 Человек мира

Воскресенье, 9 июня
11.00, 10.15 Моя планета
13.00, 15.00, 18.00, 01.25 Большой спорт
13.20 Моя рыбалка
14.00 Язь против еды
14.35 Страна спортивная
15.20 Цена секунды
16.05 Х/ф «Ультрафиолет» 16+
17.45 АвтоВести
18.20 Полигон
18.55 Мини-футбол. Чемпионат России. Финал. Прямая трансляция
20.55 Д/ф «Спецназ»
21.50 Х/ф «Охотники за караванами» 16+
01.55 Футбол. Чемпионат Европы. Молодежные сборные. Россия - Нидерланды. Прямая трансляция из Израиля
03.55 Формула-1. Гран-при Канады. Прямая трансляция
06.15 Футбол. Чемпионат Европы. Молодежные сборные. Германия - Испания. Трансляция из Израиля
08.15 Футбол. Товарищеский матч. Бразилия - Франция

РОССИЯ 1

Понедельник, 3 июня
05.00 Утро России
09.00 1000 мелочей
09.45 О самом главном
10.30 Т/с «Кулагин и партнеры» 16+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 14.30, 17.10, 19.40 Вести-Москва
11.50, 14.50 Вести. Дежурная часть
12.00 Т/с «Тайны следствия» 12+
13.00 Дело Х. Следствие продолжается 12+
15.00 Т/с «Тайны института благородных девиц»
16.00, 17.30 Т/с «Поцелуйте невесту!»
18.30 Прямой эфир 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Ледников» 12+
00.25 Дежурный по стране
01.25 Девчата 16+
02.00 Вести+
02.20 Торжественная церемония открытия XXIV-го кинофестиваля «Кинотавр»

Вторник, 4 июня
05.00 Утро России
09.00 1000 мелочей
09.45 О самом главном
10.30 Т/с «Кулагин и партнеры» 16+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 14.30, 17.10, 19.40 Вести-Москва
11.50, 14.50 Вести. Дежурная часть
12.00 Т/с «Тайны следствия» 12+
13.00 Дело Х. Следствие продолжается 12+
15.00 Т/с «Тайны института благородных девиц»
16.00, 17.30 Т/с «Поцелуйте невесту!»
18.30 Прямой эфир 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Ледников» 12+
23.40 Куда уходит память? 12+
00.35 Счастье по-русски 12+
01.35 Вести+

Четверг, 6 июня
05.00 Утро России
09.00 1000 мелочей
09.45 О самом главном
10.30 Т/с «Кулагин и партнеры» 16+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 14.30, 17.10, 19.40 Вести-Москва
11.50, 14.50 Вести. Дежурная часть
12.00 Т/с «Тайны следствия» 12+
13.00 Дело Х. Следствие продолжается 12+
15.00 Т/с «Тайны института благородных девиц»
16.00, 17.30 Т/с «Поцелуйте невесту!»
18.30 Прямой эфир 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Ледников» 12+
23.40 Специальный корреспондент
00.45 Ангелы с моря 12+
01.45 Вести+

Среда, 5 июня
05.00 Утро России
09.00 1000 мелочей
09.45 О самом главном
10.30 Т/с «Кулагин и партнеры» 16+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 14.30, 17.10, 19.40 Вести-Москва
11.50, 14.50 Вести. Дежурная часть
12.00 Т/с «Тайны следствия» 12+
13.00 Дело Х. Следствие продолжается 12+
15.00 Т/с «Тайны института благородных девиц»
16.00, 17.30 Т/с «Поцелуйте невесту!»
18.30 Прямой эфир 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Ледников» 12+
22.45 Поединок 12+
00.20 Х/ф «Другая реальность»
01.20 Вести+

Пятница, 7 июня
05.00 Утро России
08.55 Мусульмане
09.05 1000 мелочей
09.45 О самом главном
10.30 Т/с «Кулагин и партнеры» 16+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 14.30, 17.10, 19.40 Вести-Москва
11.50, 14.50 Вести. Дежурная часть
12.00 Т/с «Тайны следствия» 12+
13.00 Дело Х. Следствие продолжается 12+
15.00 Т/с «Тайны института благородных девиц»
16.00, 17.30 Т/с «Поцелуйте невесту!»
18.30 Прямой эфир 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Кривое зеркало
23.35 Х/ф «Жених» 12+
01.25 Х/ф «Время радости» 12+

Суббота, 8 июня
04.35 Х/ф «Поворот»
06.35 Сельское утро
07.05 Диалог
08.00, 11.00, 14.00 Вести
08.10, 11.10, 14.20 Вести-Москва
08.20 Военная программа
08.50 Планета собак
09.25 Субботник
10.05 Погоня
11.20 Вести. Дежурная часть
11.55 Честный детектив 16+
12.25, 14.30 Х/ф «Поцелуй судьбы» 12+
16.50 Субботний вечер
18.55 Шоу «Десять миллионов» с Максимом Галкиным
20.00 Вести в субботу.
20.45 Х/ф «Княжна из хрущевки» 12+
00.30 Х/ф «Мелодия любви» 12+

Воскресенье, 9 июня
05.40 Х/ф «Не сошлись характерами»
07.20 Вся Россия
07.30 Сам себе режиссер
08.20 Смехопанорама
08.50 Утренняя почта
09.30 Сто к одному
10.20, 14.20 Вести-Москва
11.00, 14.00 Вести
11.10 Х/ф «Найденыш» 12+
13.15, 14.30 Смеяться разрешается
15.50 Т/с «Сваты-5» 12+
20.00 Вести недели
21.30 Х/ф «Мой папа летчик» 12+
23.30 Воскресный вечер с Владимиром Соловьёвым 12+
01.20 Х/ф «Чья это жизнь, в конце концов?» 16+

НВК САХА

3 июня, понедельник
06:00 «Саҥа күн-Новый день» 6+
07:00 «Саха сирэ» инф/б
07:10 «Саҥа күн-Новый день» 6+
08:00 «Якутия» инф/пр
08:10 «Саҥа күн-Новый день» 6+
09:00 «Простые истины» 6+
09:30 «Аал-луук мас»: Сээркэн сэһэн 6+
10:00 «Үүнэр көлүөнэ» оҕо театра («Кэбээйи» ТВ) 6+
10:30 «Полярная звезда» 0+
11:00 «Саха сирэ-Якутия» инф/пр
11:15 «Война в моей судьбе» (ТВ «Спектр») 6+
11:45 «Төрөөбүт түөлбэҕин эн таптаа» («Заполярье» ТВ) 6+
12:15 «Күнчээн»: Айыы оҕото 0+
12:30 «Жизнь прекрасна!» прямой эфир 6+
13:30 «Саха сирэ-Якутия» инф/пр
14:00 «Адъютанты любви» х/с 14+
15:00 «Кейт и Вильям: королевская свадьба» д/ф 16+
16:00 «Тайны разума» психологический детектив 16+
17:00 «Өбүгэлэрбит ооннууларын ыллыгынан» («Хотун Бүлүү» ТВ) 6+
17:15 «Суолга сэрэхтээх буолуу»
17:30 «Геван» 6+
18:00 «Саха сирэ» инф/б
18:15 «Сын Томпонской земли» (ТВ «Томпо») 6+
18:45 «Күнчээн»: Айыы оҕото 0+
19:00 «Якутия» инф/пр
19:15 «Открытая партия» прямой эфир 12+
20:00 «Парламентский вестник» 12+
20:30 «Саха сирэ» инф/б
21:00 «Биһикчээн» 0+
21:15 «Советы доктора Эверстовой» 6+
21:30 «Трезвый здоровый образ жизни»: Боль и страх за будущее 12+
22:15 «Якутия» инф/пр
22:30 «Золотой фонд ТВ» 6+
23:00 «Жизнь прекрасна!» 6+
24:00 «Саха сирэ» инф/б
00:30 «Айар иэйиим ымыыта»: Тимофей Сметанин 6+
01:15 «Үрдэл»: Стань звездой. 1 часть 12+
02:00 «Якутия» инф/пр
02:15 «Следствие ведут знатоки» х/ф 12+
03:50 «Счастливое число Слевина» х/ф 16+
05:45 Музыкальные клипы

4 июня, вторник
06:00 «Саҥа күн-Новый день» 6+
07:00 «Саха сирэ» инф/б
07:10 «Саҥа күн-Новый день» 6+
08:00 «Якутия» инф/пр
08:10 «Саҥа күн-Новый день» 6+
09:00 «Тарбаахаптыын астыахха» 6+
09:30 «Манчаары ооннууларын көрсө» 6+
10:15 «Саха омук сырдык кэскилэ - «Кэскил» уһуйаан» документальнай киинэ 6+
11:00 «Саха сирэ-Якутия» инф/пр
11:15 «Сарсыҥҥы саһарҕаалаах күнү үөрэ көрсөбүт» («Таатта» ТВ) 6+
11:45 «Эдэр фермер» дьыалабыай ооннууу («Нам» ТВ) 6+
12:15 «Күнчээн»: Кэрэ биһигэ 0+
12:30 «Үчүгэйиэн бу сиргэ!» аһаҕас эфир 6+
13:30 «Саха сирэ-Якутия» инф/пр
14:00 «Адъютанты любви» х/с 14+
15:00 «Ты — это я» х/с 16+
15:55 «Тайны разума» психологический детектив 16+
17:00 «Ыраах-чугас аймахтарбыт» («Боро5он» ТВ) 6+
17:30 «Полярная звезда» 0+
18:00 «Саха сирэ» инф/б
18:15 «Олох көстүүтэ суруйааччы хараҕынан» («Хотун Бүлүү» ТВ) 6+
18:45 «Күнчээн»: Кэрэ биһигэ 0+
19:00 «Якутия» инф/пр
19:15 «Харах далыгар» аһаҕас эфиргэ ток-шоу 6+
20:15 «Эргимтэ» 12+
20:30 «Саха сирэ» инф/б
21:00 «Биһикчээн» 0+
21:15 «Подробности» 12+
21:45 «Кинозавод» 12+
22:15 «Якутия» инф/пр
22:30 «Технополис» 12+
23:00 «Үчүгэйиэн бу сиргэ!» 6+
00:00 «Саха сирэ» инф/б
00:30 «Тыа сирэ» 6+
01:30 «Моя Якутия» 16+
02:00 «Якутия» инф/пр
02:15 «Следствие ведут знатоки» х/ф 12+
03:50 «Как найти идеал» мелодрама 16+
05:15 «Братья Меладзе. Вопреки» д/ф 16+

5 июня, среда
06:00 «Саҥа күн-Новый день» 6+
07:00 «Саха сирэ» инф/б
07:10 «Саҥа күн-Новый день» 6+
08:00 «Якутия» инф/пр
08:10 «Саҥа күн-Новый день» 6+
09:00 «Саха санаата» 12+
09:30 «Көрдүм ини, иһиттим ини...» 12+
10:00 «Золотой фонд ТВ» 6+
10:30 «Дворы нашего детства» 6+
11:00 «Саха сирэ-Якутия» инф/пр
11:15 «Туундара олоҕор дьүөрэлии» («Анаабыр» ТВ) 6+
11:45 «Санаа туолар дьолун билии» («Амма» ТВ) 6+
12:15 «Күнчээн»: Күлүмэн 0+
12:30 «Жизнь прекрасна!» прямой эфир 6+
13:30 «Саха сирэ» инф/б
14:00 «Адъютанты любви» х/с 14+
15:00 «Ты — это я» х/с 16+
15:55 «Тайны разума» психологический детектив 16+
16:45 Мультики из детства 0+
17:00 «Аал-луук мас»: Уолан 6+
17:15 Всемирный день охраны окружающей среды: Природа Якутии 6+
17:30 «Геван» 6+
18:00 «Саха сирэ» инф/б
18:15 «Айылҕаҕа харыстабылаахтык» («Майа» ТВ) 6+
18:45 «Күнчээн»: Күлүмэн 0+
19:00 «Якутия» инф/пр
19:15 «Спроси юриста» 12+
19:45 «Один из нас» 12+
20:30 «Саха сирэ» инф/б
21:00 «Биһикчээн» 0+
21:15 «Т.О.К.» телевизионнай күрэх 6+
22:15 «Якутия» инф/пр
22:30 «Жемчужина Южной Якутии» (ТВ «Нерюнгри») 6+
23:00 «Жизнь прекрасна!» 6+
00:00 «Саха сирэ» инф/б
00:30 «Үрдэл»: Стань звездой. 2 часть 12+
01:30 Музыкальные клипы
01:45 «Аал-луук мас»: Уус кыһата 6+
02:00 «Якутия» инф/пр
02:15 «Следствие ведут знатоки» х/ф 12+
03:45 «Аврора» драма 16+
05:35 «Пять историй» документальный сериал 16+

6 июня, четверг
06:00 «Саҥа күн-Новый день» 6+
07:00 «Саха сирэ» инф/б
07:10 «Саҥа күн-Новый день» 6+
08:00 «Якутия» инф/пр
08:10 «Саҥа күн-Новый день» 6+
09:00 «Открытая партия» 12+
09:45 «Парламентский вестник» 12+
10:15 «Пушкин глазами якута» 6+
10:45 Мультики из детства 0+
11:00 «Саха сирэ-Якутия» инф/пр
11:15 «Төрөөбүт түөлбэҕин эн таптаа» («Заполярье» ТВ) 6+
11:45 «Айымньылаах үлэ үрдүк үктэллэринэн...» («Маарыкчаан» ТВ) 6+
12:15 «Күнчээн»: Эркээйи 0+
12:30 «Үчүгэйиэн бу сиргэ!» аһаҕас эфир 6+
13:30 «Саха сирэ-Якутия» инф/пр
14:00 «Адъютанты любви» х/с 14+
15:00 «Ты — это я» х/с 16+
15:55 «Тайны разума» психологический детектив 16+
16:45 Мультики из детства 0+
17:00 «Мой спорт» 6+
17:30 «Полярная звезда» 0+
18:00 «Саха сирэ» инф/б
18:15 «Төлкөбүт түстэммит дойдута Лээги» («Амма» ТВ) 6+
18:30 «В эфире Московский филиал НВК «Саха» 6+
18:45 «Күнчээн»: Эркээйи 0+
19:00 «Якутия» инф/пр
19:15 «Диалог с властью» прямой эфир 12+
20:00 «Кытыл-Дьура нэһилиэгэ» («Хаҥалас» ТВ) 6+
20:30 «Саха сирэ» инф/б
21:00 «Биһикчээн» 0+
21:15 «ТВ-спорт»: «Кубок земли Олонхо». 1 ч 6+
22:15 «Якутия» инф/пр
22:30 «Война в моей судьбе» (ТВ «Спектр») 6+
23:00 «Үчүгэйиэн бу сиргэ!» 6+
00:00 «Саха сирэ» инф/б
00:30 «Олох көстүүтэ суруйааччы хараҕынан» («Хотун Бүлүү» ТВ) 6+
01:00 «Ырыа күнэ» 6+
02:00 «Якутия» инф/пр
02:15 «Следствие ведут знатоки» х/ф 12+
03:40 «Прогулка по Парижу» мелодрама 16+
05:05 «С. Ротару. Секреты ее успеха» д/ф 16+

7 июня, пятница
06:00 «Саҥа күн-Новый день» 6+
07:00 «Саха сирэ» инф/б
07:10 «Саҥа күн-Новый день» 6+
08:00 «Якутия» инф/пр
08:10 «Саҥа күн-Новый день» 6+
09:00 «Кинозавод» 12+
09:30 «Подробности» 12+
10:00 «Полярная звезда»: 0+
10:30 «Сарсыҥҥы саһарҕаалаах күнү үөрэ көрсөбүт» («Таатта» ТВ) 6+
11:00 «Саха сирэ-Якутия» инф/пр
11:15 «Оҕо сааһым биһигэ — оскуолабыт биһиэнэ» («Хотун Бүлүү» ТВ) 6+
12:00 «Хайдах олороҕут, тыа ыала?» («Панорама» ТВ) 6+
12:15 «Күнчээҥнэ эҕэрдэ» 0+
12:30 «Жизнь прекрасна!» прямой эфир 6+
13:30 «Саха сирэ-Якутия» инф/пр
14:00 «Адъютанты любви» х/с 14+
15:00 «Ты — это я» х/с 16+
15:55 «Тайны разума» психологический детектив 16+
16:45 Мультики из детства 0+
17:00 «Золотой фонд ТВ» 6+
17:30 «Школа абитуриента» прямой эфир 6+
18:00 «Саха сирэ» инф/б
18:15 «Дьонноох киһи тутайбат...» («Боро5он» ТВ) 6+
18:45 «Күнчээҥнэ эҕэрдэ» 0+
19:00 «Якутия» инф/пр
19:15 «Чэгиэн-Эко» 12+
19:45 Музыкальные клипы
20:00 «Призванные помогать и опекать» 12+
20:30 «Саха сирэ» инф/б
21:00 «Пресс-обзор» 0+
21:10 «Биһикчээн» 0+
21:20 «ТВ-спорт»: «Кубок земли Олонхо». 2 ч 6+
22:15 «Якутия» инф/пр
22:30 «Айанньыт сахалар» 6+
23:00 «Жизнь прекрасна!» 6+
24:00 «Саха сирэ» инф/б
00:30 «Один из нас» 12+
01:15 Музыкальные клипы
01:30 «ТВ-Спорт»: Манчаары сулустара 12+
02:00 «Якутия» инф/пр
02:15 «Следствие ведут знатоки» х/ф 12+
03:45 «Наваждение» мелодрама 16+
05:20 «Я верю. История одной победы» д/ф 16+
06:15 Музыкальные клипы
06:30 «Пять историй» документальный сериал 16+

8 июня, суббота
07:00 «Трезвый здоровый образ жизни»: Боль и страх за будущее 12+
07:45 Мультики из детства 0+
08:00 «Ытык Дьааҥы ыһыаҕар» (ТВ «Верхоянье») 6+
08:30 «Беседы о вечном» 6+
08:45 «Мой спорт» 6+
09:15 «Пропеллер» 12+
09:30 «Аал-луук мас»: Уус кыһата 6+
09:45 «Харах далыгар» ток-шоу 6+
10:45 «Тыа сирэ» аһаҕас эфир 6+
11:45 «Тарбаахаптыын астыахха» 6+
12:15 «Технополис» 12+
12:45 «SVFU live» 6+
13:15 «Саха сирэ. Күнтэн күн» инф/б
13:50 «К-19» х/ф 16+
16:15 «Порядок действий. Жулики в автосалоне» д/ф 16+
16:45 «Простые истины»
17:15 «Дворы нашего детства» 6+
17:45 «Свет хрустального дня» 12+
18:15 «Истиҥ илдьит» 0+
19:00 «Сүбэ түөлбэтэ» 12+
19:45 «Сардаана» 12+
20:15 «Якутия. День за днем» инф/пр
20:50 Финал студенческой лиги КВН 12+
22:20 «Байанай» 16+
22:45 «Т.О.К.» телевизионнай күрэх 6+
23:45 «Геван» 6+
00:15 Всемирный день охраны окружающей среды: Природа Якутии 6+
00:45 «Жаркий ноябрь» х/ф 16+
02:15 «Тайны разума» психологический детектив 16+
05:15 «Доказательство вины. Плата за флирт» д/ф 16+
05:55 «Выжить в мегаполисе» познавательная программа 16+
06:20 «Пять историй» документальный сериал 16+

9 июня, воскресенье
07:00 «С бодрым утром!» зарядка 0+
07:15 «Туундара олоҕор дьүөрэлии» («Анаабыр» ТВ) 6+
07:45 «Айылҕаҕа харыстабылаахтык» («Майа» ТВ) 6+
08:15 «Манчаары ооннууларын көрсе» 6+
09:45 «Ориентир-здоровье» 6+
10:15 «Полярная звезда» телевизионный конкурс 0+
11:00 «Наше будущее» 6+
11:15 «Үчүгэйиэн бу сиргэ!» 6+
12:15 «Золотой фонд ТВ» 6+
12:45 «В мире профессий» 6+
13:00 «Progress» 6+
13:30 «Якутия. День за днем» инф/пр
14:05 «Жаркий ноябрь» х/ф 16+
15:40 «Мегрэ» детектив 16+
16:40 Мультики из детства 0+
17:00 «Евромакс» познавательная программа 16+
17:30 «ТВ-Спорт»: Манчаары сулустара 12+
18:00 «Күнчээҥнэ эҕэрдэ» 0+
18:15 «Истиҥ илдьит» 6+
19:00 «Сэргэ» 12+
20:00 «Саха санаата» 12+
20:30 «Саха сирэ. Күнтэн күн» инф/б
21:05 «Свои дети» 12+
21:30 «Я — стильный» 12+
22:00 «ТВ-Спорт»: Хапсаҕай — кэм-кэрдии кирбиитигэр 6+
22:30 «Охота и рыбалка в Якутии» 16+
23:00 «ТВ-спорт»: «Кубок земли Олонхо». 1 ч 6+
00:00 «Призванные помогать и опекать» 12+
00:30 «Пушкин глазами якута» 6+
01:00 «К-19» х/ф 16+
03:05 «Ты — это я» х/с 16+

Роспотребнадзор предупреждает!

Во исполнение постановления Главного государственного санитарного врача Российской Федерации № 2 от 17 января 2013 г. «О надзоре за биологически активными добавками к пище» Территориальный отдел Управления Роспотребнадзора по Республике Саха (Якутия) в Намском районе информирует:

В соответствии с Законом Российской Федерации от 07.02.1992 № 2300-1 «О защите прав потребителей» потребитель имеет право на то, чтобы товар при обычных условиях его использования был безопасен для жизни, здоровья потребителя. Требования, которые должны обеспечивать безопасность товара для жизни и здоровья потребителя, являются обязательными и устанавливаются законом или в установленном им порядке.

Биологически активные добавки (БАД) – природные (идентичные природным) биологически активные вещества, предназначенные для употребления одновременно с пищей или введения в состав пищевых продуктов.

На территории РФ действуют санитарные правила СанПиН 2.3.2.1290-03 «Гигиенические требования к организации производства и оборота биологически активных добавок в пище (БАД)», СанПиН 2.3.1078-01 «Гигиенические требования безопасности и пищевой ценности пищевых продуктов».

О БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫХ ДОБАВКАХ

Ряд хозяйствующих субъектов, используя средства массовой информации, представляют населению заведомо ложную информацию о потребительских свойствах БАД к пище, рекомендуют их применение в качестве лечебных препаратов или указывают область применения, не соответствующую свидетельству о государственной регистрации.

Наличие в обороте таких биологически активных добавок к пище создает предпосылки к введению в заблуждение потребителей, что является нарушением Закона Российской Федерации от 07.02.1992 № 2300-1 «О защите прав потребителей». Данная ситуация является недопустимой. Информация о продукции не должна создавать впечатление о том, что биологически активные добавки к пище являются лекарственными средствами и (или) обладают лечебными свойствами. Таким образом, БАДы к лекарствам не относятся. При реализации БАДов на каждый вид добавки должно быть получено санитарно-эпидемиологическое заключение. Ведь вещество должно соответствовать государственным санитарно-эпидемиологическим правилам и нормативам. Так, организации, реализующие биологически активные добавки, обязаны обеспечить условия продажи в соответствии с согласованными при регистрации регламентами. При этом, кроме приведенного требования к продаже БАДов, установлены следующие. На этикетке каждого из них должна присутствовать информация, наносимая в соответствии с требованиями действующего законодательства. Не допускается реализация биологически активных добавок к пище:

– без удостоверения о качестве;

– с истекшим сроком годности;

– при отсутствии надлежащих условий реализации;

– без информации о проведении обязательной регистрации биологически активных добавок;

– без этикетки, а также в случае, когда информация на этикетке не соответствует информации, согласованной при регистрации;

– идентифицировать которые не представляется возможным.

Розничная продажа биологически активных добавок возможна через:

– аптечные учреждения (аптеки, аптечные магазины и киоски и др.);

– спецмагазины по продаже диетических продуктов;

– продовольственные магазины (специальные отделы).

Роспотребнадзор

ИҺИРЭХ ТЫЫТАР

Таптыыр, ытыктыыр күндү ийэбитин, эйэҕэс эбээбитин, Нам Түбэтиттэн төрүттээх

УЛЬЯНА НИКОЛАЕВНА ГРИГОРЬЕВАНЫ

Иэйэхситтэн илдьиттээх төлкөлөөх түөрэҕин түстэммит, олоҕун биир кэрэ-бэлиэ күнүнэн ис сүрэхтэн тахсар сахалыы сайаҕас тылынан уруй улуутун, айхал аатааҕын, эҕэрдэ эгэлгэтин аныыбыт. Биэс уол истиҥ ийэтэ, тоҕус сиэн эйэҕэс эбээтэ. Эн бар дьоҥҥор үтүө-амарах сыҺыаныҥ, ыалдьытымсах аламаҕай майгыҥ, куруук күлэ-үөрэ доҕотторгор, аймах-билэ дьоҥҥор үтүөнү-кэрэни эрэ баҕарарыҥ, сүрэххин-санааҕын ууран биҺиги туспутугар ахсаабат кыҺамныыҥ, уҕараабат болҕомтоҥ иҺин мунура суох махтанабыт.

Баҕарабыт күндү киҺибитигэр кырдьары билбэт эрчимнээх сүрэҕи, ыалдьары ылыммат чэгиэн доруобуйаны. Аймах-билэ дьонуҥ ытыктабыла, билэр дьонуҥ биҺирэбилэ, атас, дьүөгэ арыала үтүөнү эрэ тосхойдун! Олоҕуҥ аргыҺынаан Тит Титовичтыын сүүс-сүүскүүттэн өйөөн сүүс сааскытын сүҺүөххүт үрдүгэр көрсөргүтүгэр баҕарабыт.

Түбэттэн, Сунтаартан оҕолоруҥ, кийииттэриҥ, сиэннэриҥ Григорьевтар, Намтан Барамыгиннар, Корниловтар, Ивановтар

Дорогой наш ВЛАДИМИР СЕРГЕЕВИЧ!

От всего сердца поздравляем с благополучным окончанием отопительного сезона и с предстоящим Ысыахом нашего предприятия! Мы благодарим Вас за то, что Вы у нас самый понимающий, ответственный и строгий руководитель. Вы – достойный сын своих родителей, и мы знаем, что они горды, что воспитали такого замечательного сына. Несмотря на загруженность работой, Вы всегда со своей многодетной семьей, которую Вы очень любите. Как современный человек, Вы очень умно, педагогично находите подход к обучению и воспитанию детей. Всегда вашей поддержкой, была жена, любящая, красивая и очень понимающая, внимательная, дорогая вашему сердцу Татьяна. Вы, один умеете уважать, жалеть сострадать, ценить своих ветеранов и очень скорбите и плачете от их потерь. Низкий поклон за память и милосердие.

Мы желаем вам и вашей семье алмазного здоровья, семейного благополучия, долгих счастливых лет, высоких достижений в работе и учебе, всех земных благ, исполнения всех желаний, словом, счастья Вам! Мы вас очень любим! Гордимся! Уважаем!

Александра ЯДРИХИНСКАЯ, Нина КОРНИЛОВА

МАХТАЛ

Быйыл 2013 сылга Нам улууһун Үөдэй нэһилиэгэр хаһан да буолбатах халаан уута кэлэн нэһилиэк олохтоохторо соһуччу ууга бардылар. Олохтоохтор дьиэлэрэ-уоттара муустаах ууга былдьанан улаханнык ночоотурдулар. Хас да күнү быһа дьоннор үөһэ турар сайылыктарга эвакуацияламмыттара, сылгыларын-сүөһүлэрин эмиэ куоттарбыттара. Ыаллар уу кэлиитигэр бэлэмнэнэн дьиэлэрин малларын үөһээ таһаарбыттара да, сорох ыалга ол да көмөлөспөтөҕө.

Эвакуацияламмыт дьон ас-таҥас, уу өттүнэн быстаран олороллоро. Телевидение, интернет нөҥүө республика дьоно билбиттэрэ.

Саха дьоно сомоҕолоһон, ким туох баар күүһүнэн көмөлөспүттэрэ олуһун үөрдэр. Дьиҥ норуот хаачыстыбата ыарахан кэмнэргэ биллэр диэн этэллэрэ көстүбүтэ. Саха дьоно туора турбатахтара биҺиги сүрэхпитигэр кэскили киллэрэр. БиҺиги эдэр ыччат ыараханҥа түбэспит дьоҥҥо ким да этитиитэ суох баран көмө буолбуппут.

«Молодые лидеры» Нам улууһун эдэр ыччат түмсүүтэ халаан уутун иэдээнигэр былдьаммыт дьоҥҥо көмөлөспүттэргэ улахан махталларын тиэрдэллэр. Маны тэҥэ Дьокуускайдааҕы «Дьоһун саас» интернет-форум кыргыттарыгар, интернеккэ эрэ олорбокколор, кинилэр Ойуунускай болуоссатыгар мустаннар бэйэлэрин гуманитарнай көмө оҥорбуттарын иһин. Индивидуальнай предприниматель Балсуков Геннадий Карпович харчынан көмө оҥорбутугар. Партизан олохтооҕо Оконешникова Марфа Васильевна биир нэһилиэк дьонугар көмөлөспүтүгэр. Үөдэй олоохтооҕо, пенсионер Федотов Владимир Егорович бэйэтин чааһынай мотуоркатынан Үөдэй олохтоохторун эвакуациялаабытыгар. Онтон «Молодые лидеры» эдэр ыччат түмсүүтүн чилиэннэрэ туох кыалларынан, моральнай да, материальнай да көмө оҥорсубуттарыгар, сүүрбүттэригэр-көппүттэригэр. Кинилэргэ барыларыгар күүс-көмө буолбуттарыгар махталбытын биллэрэбит.

А.Р. ВИНОКУРОВА,
«Молодые лидеры» Нам улууһун ыччатын түмсүүтүн председателэ

БИЛЛЭРИИЛЭР

УВАЖАЕМЫЕ ПОТРЕБИТЕЛИ ГАЗА!

Намский участок УГРС ОАО «Сахатранснефтегаз» объявляет о проведении акции «Прощенные дни» с 1 по 30 июня 2013 г. Только в эти дни вы сможете погасить задолженность без пеней!

Напоминаем, что оплата за газ должна производиться ежемесячно не позднее 10-го числа следующего за расчетным месяцем. При просрочке платежа в соответствии со ст. 155 ЖК РФ начисляются пени.

Не забывайте оплачивать за газ до 10 числа каждого месяца.

Пункты приема платежей за газ:

– касса Намского участка УГРС ОАО «Сахатранснефтегаз», с. Намцы, ул. Ц. Аммосовой, 7, тел. 41-4-93, режим работы: 08.00-18.00 без перерыва. Выходной: суббота-воскресенье

– Намский филиал ФГУП «Почта России»;

– ОАО «Россельхозбанк»;

– Намский участок АК «Энергосбыт»;

– терминалы ОАО «Сбербанк России»

ЫТЫКТАБЫЛЛААХ УЛУУС ОЛОХТООХТОРО!

Мэлдьи ыраас ууну биһигиттэн атыылаһыахха сөп. Ону таһынан атыыга бааллар механическай помпалар, электрическэй кулердар. Сакааһынан аҕалабыт. Кирдээх, саһарбыт уонна хайдыылаах баллоннары төттөрү ылбаппыт.

Аппааны бөһ., Лена уул. 16-та. Дьиэҕэ илдьэн биэрэбит.

Тел. 8914-300-11-70, 8924-873-73-11 уонна 23-3-21.

ЫРААС УУНУ ИҺИЭҤ — ЧӨЛ ТУРУКТАНЫАН!

МБОУ «Хамагаттинский саха-французский лицей» объявляет о проведении:

– 5 июня с.г. с 10 ч. набора учащихся в 5 классы.

Справки по тел. 26-4-25

– 4-10 июня компьютерной диагностики и профконсультирования для учащихся 7-10 классов по программе «Профориентатор». Методика позволяет выявить интересы по направлениям профессиональной деятельности, уровень развития интеллектуальных способностей, личностных качеств, профиль обучения. Стоимость – 800 руб. ***Предварительная запись до 3 июня по телефону 89244680569.***

Перечень ежегодно разыгрываемых призов магазина «Электра»:

* Путевка на 2-х в экзотический Таиланд
* Двухкамерный холодильник «Бирюса»
* Телевизор «Samsung 26”
* Бензопила “Штиль”
* Мультиварка “PHILIPS”
* Пылесос
* Электромясорубка
* Стиральная машина
* Микроволновая печь
* Швейная машина “Зингер”

Напоминаем, что розыгрыш состоится на праздновании ысыаха с. Намцы. Спешите! Остались считанные дни, не упустите шанс выиграть приз от магазина “Электра”.

Продается: Лодка “Прогресс-2М” с мотором “SUZUKI-40» двухтактный. Тент, борт. огни, эхолот, музыка, эл. помпа, спас. жилеты, бак на 100 л. – 270 т.р. Торг.

Услуги музыкального оформления праздничных торжеств. Аренда аппаратуры.

Тел. 89142617992

Намская центральная баня работает до 30 июня по установленному режиму с четверга по воскресенье с 11.00 до 21.00 (касса работает до 20.00).

Тел. 89142788757, 89241687033

Продается 2-хэтажное административное здание по адресу: с. Намцы, ул. К. Винокурова, 2/2. Возможно переоформление под жилой дом.

Тел. 89142899296, 89142260319

Продается профлист С10 125х0,45. Ваш размер по заказу, разные цвета, доставка.

с. Намцы, ул. Студенческая, 9 (маг. «Южный»).

Тел. 89142357719, 89243676768

БҮГҮН СУББОТАҔА (1 июня) ХАЛЛААН ЫЙЫНАН ЫАМ ЫЙЫН 22 ЧЫЫҺЫЛАТА ДЬЭ БУОЛЛА! САҤА САЙЫН ДЬЭ КЭЛЛЭ!

Арчы айаннаата!

Ытыктабыллаах саха дьахталларыгар саҥа сахалыы ааттары тиэрдэбин:

ДЬЭЛЛЭМЭ - (Ылсар-бэрсэр, барсар-билсэр дьэллэм майгылаахтар)

МИЧИЙЭЭНЭ - (Тас көрүҥҥүтүгэр сөп түбэсиһэр)

АЙААНА - (Үлэҕэ-хамнаска сабыдыаллаахтар)

АЙЫЛЛААНА - (Айар тутар, хоһуйар күүстээхтэр)

СЫТТААНА - (Сыттаһа, сыллаһа сылдьарга табыгастаахтар)

КҮНҮСТЭЭНЭ - (Күнүскүлүүр күүрүүлээхтэр)

ТАЙААРА - (Бараргa тайаарар, тэбэ-тэбинэ тэйэр)

ТЭЙЭЭРЭ - (Кэлэргэ тэлээрэр, мэттэйэ-мэттэйэ мэтэйэр).

Бу ааттар барыта алҕаннылар, табыллыы тардыылаах таҕыстылар.

Үчүгэй киһи элбэх ааттаах буолар - диилларэ үһү, былыр.

Этэҥҥэ буолуҥ, Саха Буолуҥ! Ааккытын сахалыы суруйтарыҥ!

БАРЫГЫТЫН САЙЫН КЭЛБИТИНЭН ЭҔЭРДЭЛИИБИН! ЧЭГИЭН БУОЛУҤ! САХА ЭРЭ БУОЛУҤ!

ХАРАТААЛА.

Продаю натуральную, качественную, универсальную краску для всех видов меха, разного цвета.

Тел. 89245688443

Продаю энергонезависимые напольные газовые котлы: АТОН, АОГВ, АКГВ, а также циркуляционные насосы разных мощностей.

Тел. 89142941571

Агентство ритуальных услуг. с. Намцы, ул. Ойунского, 2.

Тел. 89141018019

Молодая **семья снимет частный дом** на летнее время.

Тел. 89246619102

Грузовые перевозки до 2-х тонн по селу, по городу.

Тел. 89841160270, 89243661967

1 Хомустааххa удамыр сыанаҕа завалинка оҥорор киһиэхэ наадыйабыт.

Тел. 89244623824, 89142617523

Услуги электрика.

Тел. 89246636358

КЭРИЭСТЭБИЛЛЭР

Биһиги дьиэ кэргэн ахтар, суохтуур кэргэним, аҕабыт, эһэбит Слепцов Алексей Васильевич орто дойдуттан барбыта бэс ыйын 2 күнүгэр биир сылын туолар.

Кини 1940 с. сэтинньи 14 күнүгэр төрөөбүтэ. Аҕата армияҕа барарыгар 1,5 оҕо хаалбыта. Аҕалара сэриилэрэ эргиллибэтэҕэ. Инньэ гынан, огдообо ийэҕэ түөрт оҕо хаалан улааппыттара, онон сэрии сылларын оҕотун олоҕун билэн улааппыта. 1948 с. оскуолаҕа үөрэнэ киирбитэ, ыарахан олохтон ийэтигэр көмөлөһөөрү, орто оскуоланы бүтэрбэккэ уурайан колхозка үлэҕэ киирбитэ. Оччолорго ийэлэрэ кулуупка остуорастыыр этэ, кулууп элбэх оһоҕор мас эрбээһинэ, хайытыыта, оһох оттуута убайынаан кинилэр үлэлэрэ этэ. Түөрт оҕолоох дьахтарга остуорас хамнаһа ханна тиийиэй, ол иһин үөрэҕиттэн уурайан үлэлииргэ тиийбитэ. Үлэлии сылдьан армияҕа үс сыл сулууспалаан кэлбитэ. Армияттан кэлбитигэр, Мархатааҕы десятниктар оскуолаларыгар колхоһа үөрэххэ ыыппыта. Ону бүтэрэн колхоһугар тахсан тутуурга үлэлээбитэ. Онтон колхоз бөдөҥсүйэн совхоз буолбутун кэннэ, Льгов куоракка «Переподготовка руководящих работников сельского строительства» диэн биир сыллаах курска ыыппыттара. Ону бүтэрэн кэлэн прорабтаабыта, 4 сыл үлэлээбитин кэннэ, сокращениеҕа баран, пилорамаҕа үлэлии киирбитэ. Пенсияҕа тахсыар диэри онно үлэлээбитэ. Пенсияҕа тахсан баран, сиэннэрин көрсүбүтэ. Хаһаайыстыбатын көрбүтэ. Кини айылҕаҕа сылдьан сынньанарын, сир астыырын, бултуурун-балыктыырын наһаа сөбүлүүрэ. Оҕолорун, сиэннэрин бэйэтин кытта илдьэ сылдьан үлэҕэ-хамнаска үөрэтэрэ. Дьиэҕэ-уокка сүрдээх сыстаҕас, кини сатаабатаҕа диэн суоҕа. Оҕолорун, сиэннэрин наһаа таптыыра, наһаа сымнаҕас майгылаах эһээ этэ. Төһө да суохтаабыппыт иһин, хайыыр да кыах суох, кини туһунан үчүгэй эрэ өйдөбүл хаалар. Күндү киһибит быдан дьылларга быраһаай, эн түүө майгыгыт, эйэҕэс сыһыаҥҥыт бар дьонуҥ үчүгэйдик саныахтара дии саныыбыт. Аҕабыт барыбыт туһугар истиҥ-иһирэх таптала, кыһамныта, сырдык мөссүөнэ олохпут тухары умнуллуо суоҕа, биһиги сүрэхпитигэр куруук тыыннаах буолуо, ситэ олорботох олоҕун оҕолоро, сиэннэрэ салгыахпыт.

Аҕабытын сүтэрбит ыарахан кэммитигэр күүс-көмө, өйөбүл буолбут аймахтарбытыгар, үлэлээбит, үлэлии сылдьар коллективпыт үлэһиттэригэр, ходоҕойбор, Таатталтан сылдьар Ионова Марфа Кирилловнаҕа, нэһилиэгим олохтоохторугар барҕа махталбытын тиэрдэбит. Бука бары доруобай буолуҥ. Үлэҕитигэр ситиһиилэри баҕарабыт!

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ

Биһиги күндүтүк саныыр киһибит, аҕабыт, эһээбит Семен Николаевич Иванов 79 сыл олорон, 49 сыл устата ыал буолан орто дойдуттан күрэммитэ 3 сыла буолла.

Мэҥэ-Хаҥалас Нуораҕанатыттан төрүттээх элбэх оҕо буоланнар Чурапчыга эһээлээх эбэтигэр иитиэххэ биэрбиттэр. Кырдьаҕастар сэрии саҕана ыалдьан өлөн хааланнар таайыгар, 5 оҕолоох киһиэхэ, улахан оҕонон хаалан хаалар. Сэрии саҕаламмытыгар таайа сэриигэ баран, 10-х уол улахан киһи оруолун толорон, кыһынын куобахтаан, сайынын кустаан, балыктаан саҥаһыгар көмөлөһөрө. Онтон 1943 с. Чурапчы көһүүтүгэр түбэһэн Кэбээйигэ Куокуйаҕа тиийэн икки сыл буолар. Онно бастакы сылыгар цингалаан өлө сыһан баран, тиллэр. Таайа сэриитэн эргиллэн кэлэн дьонун дойдутугар аҕалтыыр. Салгыы улаатан армияҕа баран 3,5 сыл сулууспалаан кэлэр. «Мин саамай кылаабынай оскуолам – армия ээ», – диэн салгыбакка кэпсиирэ. Армияттан кэлэн тутууга бастыҥ тутааччылары кытары үлэлээн улаханнык астынарын кэпсиирэ. Сэмэн сытыары-сымнаҕас, киэҥхолку дуураалаах, айылҕаттан бэриллибит ис культуралаах, иһиттэн ыраас, чэбир этэ. Айылҕаны наһаа сөбүлүүрэ, сарсыарда 6 ч. туран ырааҕынан хааман кэлэрэ. Биһиги ыал саамай бастыҥ сир астааччыбыт, сарсыарда эрдэ арыыттан биэдэрэ хаптаҕас хомуллубут буолааччы. Кыра эрдэҕиттэн бултаабыт буолан, сааһырыыта сонордьут булчут буолбута. Кыһын ардыгар күҥҥэ үстүү тайаҕы өлөрөр буолара. Ханна эмэ хара тыаҕа сүтэрбит малын чуо баран булан ылара. Эдэр сааһыгар «Быков мыска» балыкка сылдьыбыта. Хоту Түмэтинэн, Бороҕонунан, Күһүүрүнэн, Жиганскайынан – уопсайа 7 сыл сылдьыбыта. Үксүн тутууга үлэлээбитэ. Бу Намҥа 1963 с. көһөн кэлбиппит. Икки оҕобут манна төрөөбүттэрэ. Кэлэн Граф Биэрэгэр трактористар курстарыгар үөрэнэн «Тракторист широкого профиля» диэн сибидиэтэлистибэ ылан, 1965 сылтан промкомбинакка 9 сыл үлэлээн, бастаан «Москвич» фондатын ылбыта. Онтон кэлин «Иж-Юпитер» фондатын ылар, өссө пенсияҕа барарыгар МТЗ-80 трактор бэлэхтэтэн улахан үөрүүлэрдээх этэ. Сэмэн оскуолаҕа икки сыл үөрэммитэ эрээри сорох үрдүк үөрэхтээхтэри баһыйар буолуохтаах. Сүрдээх мындыр өйдөөх, дьоҥҥо наһаа үчүгэй сыһыаннаах, олоҕун устатыгар биирдэ да охсуспатах буолуохтаах. Сүрдээх үчүгэй тутааччы, оҥорбут комода 1962 с., билигин даҕаны дьаадьаҥнаабат. Сорохтор, баҕар, «иһээччи» диэтиннэр эрээри, оҕонньор миигиттэн «арыгыта аҕал» диэн хаһан даҕаны көрдөһөөччүтэ суох, онно мин махталым улахан. Мин сиэннэрбэр эһэҕит курдук мындыр өйдөөх, хоннохтоох үлэһит, сытыарысымнаҕас майгылаах дьон буола улаатыҥ диэм этэ.

Кэргэнэ

СИВЦЕВА НАДЕЖДА СЕМЕНОВНА

Бу дьыл ыам ыйын 28 күнүгэр уһуннук, ыараханнык ыалдьан Саха Республикатын үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ, РСФСР үөрэҕириитин туйгуна, Саха Республикатын государственнай сулууспатын туйгуна, Учууталлар учууталлара, Саха Республикатын Госсанэпид. сулууспатын бочуоттаах үлэһитэ, Саха Республикатын бочуоттаах мецената, Нам улууһун бочуоттаах олохтоҕо Сивцева Надежда Семеновна бу олохтон туораата.

Кини 1950 с. сэтинньи 27 күнүгэр Бүлүү к. төрөөбүтэ. 1974 с. Саха государственнай университетын историко-филологическай факультетын ситиһиилээхтик бүтүрэн баран Сунтаар оройуонун Бүлүүчээн орто оскуолатыгар учууталынан үлэлээбитэ, комсомольскай тэрилтэтин салайбыта.

1975-1980 сс. Намҥа кэлэн Көбөкөн оскуолатыгар учууталынан, онтон 5 сыл устата Бөтүҥ оскуолатын учууталынан, үөрэҕин сэбиэдиссэйинэн тахсыылаахтык үлэлээбитэ. Кини тэрийэр-салайар дьоҕура сыаналанан, оройуон үөрэҕин салаатыгар салайарга итэҕэли ылбыта. Оройуон сэбиэскэй, партийнай, комсомольскай тэрилтэлэригэр общественнай өйүнэн-санаатынан салайтаран далааһыннаахтык үлэлээбитэ. Хабаровскайдааҕы юридическай институкка үөрэнэн юрист идэтин ылбыта. Онтон кэлин партия райкомун иккис секретарынан быыбардаммыта.

1991 с. ССКП тохтотуллубутун кэннэ Саха АССР Министрдэрин иһинэн дьахтар уонна дьиэ-кэргэн дьыалаларын салаатыгар үлэҕэ киирбитэ.

1992-2000 сс. Үөрэх Министерствотын уопсай үөрэхтээһин отделыгар национальнай-региональнай программалары оҥорсубут, республика үөрэххэ министрин солбуйааччытынан анаммыта, үөрэхтээһин государственнай политикатын айымньылаахтык олохтоспута, тэрийсибитэ, республикаҕа үөрэхтээһин туһунан сокуоннары оҥорсубута, сүрүннэспитэ.

Надежда Семеновна онтон кэлин республика кэккэ ведомстволарыгар, комитеттарыгар чэбдик олох, дьиэ кэргэн политикатын олохтоспута, 2006-2008 сс. республика Государственнай Мунньаҕын (Ил Түмэн) Сир комитетыгар социальнай политика боппуруостарыгар председатель сүбэһитинэн үлэлээбитэ.

2009-2012 сс. Саха Республикатын Президенин иһинэн салалта институтун үөрэх уонна наука салаатыгар ректоры солбуйааччытынан үлэлиир кэмигэр норуот хаһаайыстыбатын эйгэтигэр кадрдар резербэлэрин бэлэмнэспитэ.

Надежда Семеновна сүрүн үлэтин таһынан үгүс хайысхалаах, араас өрүттээх общественнай-политическай үлэтинэн оройуон Республика таһымынан бар дьонугар, биир идэлээхтэригэр киэҥник биллибитэ, тэрийэр-салайар дьоҕурун научнай үлэни кытары дьүөрэлээн педагогическай наука кандидатын аатын ылбыта.

Надежда Семеновна киэҥ далааһыннаах, үрдүк таһаарыылаах общественнай политическай үлэтэ Россия, республика үрдүкү государственнай салалта наҕараадаларынан, анал бэлиэлэринэн дьоһуннук сыаналаммыта.

Ол курдук кини Россия үөрэҕириитин туйгуна, үлэ ветерана, норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, «Ийэ дойдутугар үтүөлэрин иһин» уордьан II степеннээх мэтээлинэн о.д.а. наҕараадаламмыта.

Кини дьиэ кэргэнигэр 3 уоллаах, 8 сиэннээх. Улахан дьиэ кэргэн дьоһун ийэтэ буолар.

Күндү биир дойдулаахпыт, кийииппит, оройуоммут, республикабыт общественнай-политическай олоҕор үгүс сыллаах киэҥ далааһыннаах үлэтинэн дьоһун кылаатын киллэрсибит Надежда Семеновна үтүө мөссүөнэ өрүү баар буолуо.

Ильин А.И., Слепцов Н.В., Попов И.Р., Шарапова Л.И., Матвеев С.С., Христофоров А.Х., Ядрихинский С.П., Новгородов А.Г., Михайлов П.Р., Макаров М.В., Баишев Н.Н., Колесов В.А., Кривошапкин И.З.

Ытыктыыр кырдьаҕас абаҕабыт, Хатырык нэһилиэгин олохтоохо, үлэ, тыыл ветерана

СЛЕПЦОВ
Василий Алексеевич

уһун, ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар Слепцова М.В., Слепцов А.В., кийиитигэр Слепцова А.В., сиэннэригэр, аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Ермолаева В.В. дьиэ кэргэнэ, оҕолоро Намтан, Бороҕонтон, Дьокуускайтан

«Хатырык нэһилиэгэ» муниципальнай тэриллии дьаһалтата, депутаттара, общественноһа нэһилиэк олохтоохо, үлэ, тыыл ветерана, 1 группалаах инвалид

СЛЕПЦОВ
Василий Алексеевич

79 сааһыгар ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кини оҕолоругар Алексей Васильевичка, Мария Васильевнаҕа, кийиитигэр Александра Васильевнаҕа, сиэннэригэр уонна чугас аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Хатырык нэһилиэгин олохтоохторугар Слепцова Мария Васильевнаҕа, Слепцов Алексей Васильевичка, кийиитигэр Слепцова Александра Васильевнаҕа, сиэннэрэ Шураҕа, Артургa, Аняҕа, Ленаҕа күндутүк саныыр аҕалара, эһээлэрэ, сэрии, тыыл ветерана

СЛЕПЦОВ
Василий Алексеевич

уһун, ыарахан ыарыыттан күн сириттэн күрэммитинэн кутурҕан ыар сүгэнэрин тэҥҥэ үллэстэбит.

Винокуровтар, Поповтар, Охлопковтар, Аммосовтар, Оконешниковтар уонна кинилэр оҕолоро

Күндү кийииппит, саҥаспыт, РФ үөрэҕириитин бочуоттаах үлэһитэ, СР үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ, РФ, СР үөрэҕириитин туйгуна, педагогическай наука кандидата, СР государственнай сулууспатын туйгуна, Нам улууһун, Бөтүҥ нэһилиэгин бочуоттаах гражданина, улахан дьиэ кэргэн Далбар Хотуна

СИВЦЕВА
Надежда Семеновна

уһун, ыарахан ыарыыттан ыалдьан күн сириттэн туораабытынан быраапптыгар, убайбытыгар Сивцев Тит Ефремовичка, оҕолоругар Таллаҥҥа, Коляҕа, Айаалга уонна кинилэр дьиэ кэргэттэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит. Аһыыгытын тэҥҥэ үллэстэбит. Кытаатыҥ, тулуйуҥ.

Күндү киһибит олорон аастыт чаҕылхай олоҕо, үөрэххэ-үлэҕэ дьулуура, туһуктээх үлэтэ, дьоҥҥо-сэргэҕэ сыһыана өрүү холобур буолуо. Эн сырдык мөссүөнүҥ биһиги өйбүтүгэр-санаабытыгар өрүүтүн сырдык өйдөбул буолан хаалыа.

Талланнар

РСФСР үөрэҕириитин туйгуна, СР үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ, Учууталлар учууталлара, Нам улууһун Ытык киһитэ, «За заслуги перед Отечеством II степени» уордьан кавалера, педагогическай наука кандидата

СИВЦЕВА
Надежда Семеновна

ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан кэргэнигэр Сивцев Тит Ефремовичка, оҕолоругар, сиэннэригэр, бары аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

«Нам улууһа» МТ дьаһалтата, улуус мунньаҕын депутаттара, улуустааҕы ветераннар сэбиэттэрэ

РСФСР үөрэҕириитин туйгуна, СР үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ, Учууталлар учууталлара, Нам улууһун Ытык киһитэ, «За заслуги перед Отечеством II степени» уордьан кавалера, поэт Е.С. Сивцев-Таллан Бүрэ кийиитэ, убаастыыр киһибит

СИВЦЕВА
Надежда Семеновна

уһун, ыарахан ыарыыттан күн сириттэн суох буолбутунан кэргэнигэр Сивцев Тит Ефремовичка, оҕолоругар, сиэннэригэр, бары аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Намтан Рыкуновтар

Выражаем глубокое соболезнование Сивцеву Николаю, его семье, отцу Титу Ефремовичу, всем родственникам, родным и близким по поводу кончины после тяжелой продолжительной болезни горячо любимой матери, супруги, бабушки

СИВЦЕВОЙ
Надежды Семеновны,

замечательного человека, неутомимого труженика, внесшего большой вклад в развитие системы образования Намского улуса и республики. Скорбим вместе с вами.

Одноклассники-выпускники НСШ-1 1993 г., кл. руководитель Бочкарева Л.В.

Управление образования, улусный комитет профсоюза работников образования, педагогическая общественность Намского улуса выражают глубокое соболезнование семье Сивцевых – Титу Ефремовичу, сыновьям, невесткам, внукам, экономисту Управления образования Сивцевой Лидии Ивановне, учителю Намской СОШ № 1 Сивцевой Айыле Ильиничне, всем родственникам в связи с безвременной кончиной после тяжелой продолжительной болезни любимой супруги, матери, бабушки, невестки – уважаемой коллеги, заслуженного работника образования Республики Саха (Якутия), почетного гражданина Намского улуса, заведующего районным отделом образования с 1985 по 1990 гг., лидера образования, человека активной жизненной позиции

СИВЦЕВОЙ
Надежды Семеновны.

Разделяем горечь утраты.

Өр сылларга алтыспыт табаарыспытыгар Сивцев Тит Ефремовичка тапталлаах кэргэнэ, РСФСР үөрэҕириитин туйгуна, СР үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ, Учууталлар учууталлара, Нам улууһун Ытык киһитэ, «За заслуги перед Отечеством II степени» уордьан кавалера

СИВЦЕВА
Надежда Семеновна

уһун, ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Владислав Касьянов, «Эҥсиэли» саһыат редактора, Аркадий Алексеев, Уус-Алдан улууһун «Мүрү саһарҕата» саһыат редактора

Истиҥник саныыр дьоммутугар Тит Ефремовичка, оҕолоругар, сиэннэригэр, бары чугас дьонноругар биһиги улууска, нэһилиэккэ, оскуолаҕа салайар үлэлэргэ ис дуураһыттан таһаарылаахтык үлэлээбит улууспут, нэһилиэкпит Ытык киһитэ, педагогическай наука кандидата, СР Президенин институтун проректора

СИВЦЕВА
Надежда Семеновна

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит. Аһыыгытын тэҥҥэ үллэстэбит.

Бииргэ үлэлээбит коллегалара, Бөтүҥ оскуолатын үлэһиттэрэ

РСФСР үөрэҕириитин туйгуна, СР үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ, Учууталлар учууталлара, Нам улууһун Ытык киһитэ, педагогическай наука кандидата, СР Президенин институтун проректора

СИВЦЕВА
Надежда Семеновна

ыарахан ыарыыттан соһуччу күн сириттэн барбытынан кэргэнигэр Тит Ефремовичка, оҕолоругар, сиэннэригэр, аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

«Бөтүҥ нэһилиэгэ» МТ дьаһалтата, депутаттара, ветераннар сэбиэттэрэ

Күндүтүк саныыр, үлэһит дьон буолан үүнэн тахсарбытыгар олук уурбут үтүөкэннээх бастакы салайааччыбытыгар Тит Ефремовичка Сивцевкэ, уолаттарыгар Таллаҥҥа, Николайга, Айаалга, кийиитэригэр, сиэннэригэр, биһиги эдэр сааспыт умнуллубат үтүө киһитэ, коллегабыт, дьүөгэбит, Саха республикатын государственнай сулууспатын туйгуна, РФ үөрэҕириитин туйгуна, Саха республикатын үтүөлээх учуутала, Нам улууһун Ытык киһитэ

СИВЦЕВА
Надежда Семеновна

ыарахан ыарыыттан олохтон барбытынан дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит, аһыыгытын тэҥҥэ үллэстэбит.

Зоя Лукина, Зоя Тарасова, Наталья Ноговицына, Евдокия Гоголева, Дарья Кайгородова

Коллегабыт Айыла Ильинична Сивцеваҕа, аймахтарыгар, чугас дьонноругар саҥастара

СИВЦЕВА
Надежда Семеновна

уһун, ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

И.С. Гаврильев аат. Нам 1 №-дээх орто оскуолатын коллектива

Урукку Намнааҕы типографияҕа өр сылларга бииргэ үлэлээбит коллегабыт, директорбыт Сивцев Тит Ефремович тапталлаах кэргэнэ, оҕолоругар, сиэннэригэр ийэлэрэ, эбэлэрэ, РФ уонна СР үөрэҕириитин бочуоттаах үлэһитэ, педагогическай наука кандидата, онтон да элбэх наҕараадалардаах Нам улууһун Ытык киһитэ

СИВЦЕВА
Надежда Семеновна

уһун, ыарахан ыарыыттан сирдээҕи олохтон барбытынан дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.

Урукку типографияҕа өр кэмнэргэ бииргэ үлэлээбит коллектива

Көбөкөн орто оскуолатын 1976-79 сс. нуучча тылын учуутала, истиҥник саныыр бииргэ үлэлээбит коллегабыт

СИВЦЕВА
Надежда Семеновна

уһун, ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан кэргэнигэр Сивцев Тит Ефремовичка, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар, аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Намтан Ермолаева В.В., Кривошапкина А.В., Бугаева К.В.

Күндүтүк саныыр, таптыыр аҕабыт, кэргэним, Бөтүҥ нэһилиэгин олохтоохо

СИВЦЕВ
Дмитрий Дмитриевич (Ипа)

соһумардык күн сириттэн барбытын аймахтарыгар, доҕотторугар, чугас дьонугар дириҥник курутуйан туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, кыргыттара, уола

Күндүтүк саныыр убайбыт, быраапптыт

СИВЦЕВ
Дмитрий Дмитриевич (Ипа)

соһуччу күн сирин олоҕуттан барбытынан кэргэнигэр, оҕолоругар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит. Ыар сүтүккүтүн тэҥҥэ үллэстэбит.

Дьяконовтар, Сивцевтэр, Алексеевтар

«Бөтүҥ нэһилиэгэ» МТ дьаһалтатын үлэһитэ

СИВЦЕВ
Дмитрий Дмитриевич

ыалдьан соһуччу күн сириттэн барбытынан кэргэнигэр, оҕотугар, аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

«Бөтүҥ нэһилиэгэ» МТ дьаһалтатын коллектива

Күндүтүк саныыр дьүөгэбитигэр Сыромятникова Мария Ивановнаҕа тапталлаах кэргэнэ, оҕолоругар аҕалара, бииргэ төрөөбүттэригэр быраттара, убайдара

СИВЦЕВ
Дмитрий Дмитриевич (Ипа)

күн сириттэн соһумардык туораабытынан дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Поповтар, Эверстовтар, Евстафьевтар

Бииргэ үөрэммит табаарыспыт, Бөтүҥ олохтоохо

СИВЦЕВ
Дмитрий Дмитриевич

соһуччу ыалдьан күн сириттэн барбытыттан, хомойон туран, кэргэнигэр, уолугар, чугас аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Бөтүҥ оскуолатыгар бииргэ үөрэммит оҕолоро

Норуот маастара, Көбөкөн нэһилиэгин Ытык киһитэ

ПОТАПОВА
Мария Николаевна

ыалдьан өлбүтүнэн оҕолоругар, аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Нэһилиэк дьаһалтата

Редактор э.т. В. Н. РЫКУНОВА

ОТДЕЛЛАР:
редакторы солбуйааччы — ***41496,***
суругу тиһии,
саһыаты таҥыы — ***41332,***
бухгалтерия — ***41141,***
факс — ***41141, 41496.***

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, «Нам улууһун «Эҥсиэли» саһыат редакцията» автономнай учреждение. Сибээс, информационнай технологиялар уонна маассабай коммуникациялар эйгэлэригэр кэтээн көрүүгэ Федеральнай сулууспа СР управлениетыгар 2012 с. олунньу 7 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ — ***ПИ №ТУ14-0216.***

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэҕитин, дьиэҕит аадырыһын чопчу ыйыҥ. Редакцияҕа киирбит суруктар төннөрүллүөттэр. ***Автор этэрэ саһыат санаатыныын мэлдьи биир буолбат.***

«ЭҢСИЭЛИ» - Нам улууһун саһыата.
678380, Саха Республиката, Нам улууһа, Нам сэл., Заложнай уул. 4.
E-mail: Namtsy41141@mail.ru; editor@namtsy.sakha.ru

«Эҥсиэли» саһыат
РИС талылынна, таҥылынна
уонна бэчээттиир сыаҕар бэчээттэннэ.
Аадырыһа: Нам сэл. Заложная уул. N4
Формата А3. Кээмэйэ 2,0 бэчээт. лиис
Көҥүл сыананан атыылаллар
Индексэ — 54889. Тираһа — 2314
Бэчээккэ илии баттаныытын графига — 12:00 ч. 30.05.2013 с.
Бэчээккэ илии баттанна —11:20 ч. 30.05.2013 с.